

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Rositos Lukševičiūtės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas:
kvalifikavimo probleminiai aspektai Lietuvos teismų praktikoje**

**Money Laundering: Problematical
Aspects of Qualification in Lithuanian Court Practice**

Vadovas: asist. dr. Justas Namavičius

Recenzentas: lekt. Marius Aidukas

Vilnius
2023

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe yra atskleidžiamas pinigų plovimo baudžiamasis teisinis vertinimas, ypatingą dėmesį skiriant šios nusikalstamos veikos dalyko specifikai. Nustatomi ir kritiškai įvertinami teisinio reglamentavimo trūkumai ir pasiūlomi galimi jo pakeitimai. Išgryninami šios nusikalstamos veikos kvalifikavimo probleminiai aspektai, su kuriais yra susiduriama prokurorų(-ių) veikloje ir Lietuvos teismų praktikoje. Be to, gilnamasi į virtualiųjų valiutų ir skaitmeninio turto legalizavimo galimybę, taip pat skaitmeninių kūrinių ir jų prekyviečių panaudojimą kaip naują virtualiųjų valiutų plovimo būdą.

Pagrindiniai žodžiai: pinigų plovimas, nusikalstamos kilmės turtas, nusikalstamos veikos kvalifikavimas, skaitmeninis turtas, virtualioji valiuta.

The master's thesis discloses the criminal legal assessment of money laundering, with a particular focus on the specificity of the subject matter of this offence. Also, it identifies and critically evaluates the disadvantages of the legal framework and proposes possible changes. The master's thesis highlights the problematical aspects of the qualification of this criminal offence, which are encountered in the work of prosecutors and in the practice of Lithuanian case law. In addition, it explores the possibility of legalising virtual currencies and digital assets, the use of digital works and their marketplaces as a new way to launder virtual currencies.

Keywords: money laundering, criminal assets, qualification of the offence, digital assets, virtual currency.

TURINYS

IŽANGA	2
1. NUSIKALSTAMU BŪDU GAUTO TURTO LEGALIZAVIMAS	6
1.1. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo istorinė raida.....	6
1.2. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo samprata	7
1.3. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo kriminalizavimas	9
2. NUSIKALSTAMOS VEIKOS BAUDŽIAMASIS TEISINIS VERTINIMAS.....	15
2.1. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo sudėties analizė.....	15
2.1.1. Objektas ir dalykas	15
2.1.2. Objektyvioji pusė	19
2.1.3. Subjektas	22
2.1.4. Subjektyvioji pusė	22
2.2. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo stadijos.....	23
2.3. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo būdai.....	24
3. KVALIFIKAVIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI	27
IŠVADOS	38
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	40
SANTRAUKA	47
SUMMARY	48

IŽANGA

Temos aktualumas. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas, ko gero, visiems geriau žinomas kaip pinigų plovimas, tai – viena iš didžiausių susirūpinimą keliančių šiuolaikinio pasaulio problemų, kuri daro neigiamą įtaką ne tik atskirų valstybių finansų sistemoms, bet ir tarptautinei finansų sistemai. Nepaisant to, kad dėl tarpvalstybinės nusikalstamos veikos prigimties labai sunku apskaičiuoti tikslų išplaunamų pinigų mastą pasaulyje, vidutiniškai per metus šis skaičius viršija net 1 trilijoną eurų ir jis nuolat auga. Kartu pasakytina tai, kad Lietuvoje legalizuojamų nešvarių pinigų sumos taip pat kelia susirūpinimą. Atsižvelgiant į tai, kad kovos su pinigų plovimu stiprinimas yra vienas iš svarbiausių valstybių prioritetų, nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo teisinis reglamentavimas ir šios nusikalstamos veikos kvalifikavimo probleminiai aspektai aktualūs ir teorine, ir praktine prasme.

Negana to, kintantis pasaulis, kuriame moderniosios technologijos demonstruoja itin spartų proveržį, keičia supratimą apie pinigų plovimą ir pinigų plovimo būdus. Atitinkamai, šiame magistro darbe išsamiai analizuojamas pirmasis Lietuvos teismų praktikoje priimtas apkaltinamasis nuosprendis, kuriuo patvirtinama, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos – nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo dalyku gali būti ir virtualusis turtas, t. y. virtualioji valiuta, o jos legalizavimas gali pasireikšti virtualiosios valiutos keitimu į grynuosius pinigus, pasinaudojant virtualiųjų valiutų keityklų teikiamomis paslaugomis. Visgi, neapsiribojant virtualiosiomis valiutomis, darbe aptariama nepakeičiamųjų žetonų arba, dar vadinamų skaitmeninių kūrinių, plovimo galimybė, taip pat skaitmeninių kūrinių ir jų prekyviečių panaudojimas kaip visiškai naujas ir dar moksliniame diskurse nenagrinėtas virtualiosios valiutos plovimo būdas, galintis tapti nauja netolimos ateities perspektyva.

Tikslas. Šiame darbe keliamas tikslas – atskleisti išsamų pinigų plovimo baudžiamąjį teisinį vertinimą, ypatingą dėmesį skiriant nusikalstamos veikos dalyko specifikai, nustatyti ir kritiškai įvertinti teisinio reglamentavimo trūkumus ir pasiūlyti galimus jo pakeitimus bei identifikuoti šios nusikalstamos veikos kvalifikavimo probleminius aspektus, su kuriais yra susiduriama prokurorų(-ių) veikloje ir Lietuvos teismų praktikoje.

Uždaviniai. Siekiant šio darbo tikslo svarbu:

1. Atskleisti pinigų plovimo istorinę raidą, sampratą ir šio reiškinių kriminalizavimą.
2. Atlikti išsamią nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo sudėties analizę.
3. Išanalizuoti šios nusikalstamos veikos dalyko specifiką.
4. Aptarti tradicinius ir inovatyvius pinigų plovimo būdus.

5. Apibendrinti prokurorų(-ių) pastebėjimus apie tokio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimo ir kvalifikavimo ypatumus.
6. Išanalizuoti ir kritiškai įvertinti Lietuvos teismų praktiką, padedančią identifikuoti pinigų plovimo kvalifikavimo probleminius aspektus.

Objektas. Darbo tyrinėjimo objektas yra nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo teisinis reglamentavimas ir šios nusikalstamos veikos kvalifikavimo probleminiai aspektai, su kuriais yra susiduriama prokurorų(-ių) veikloje ir Lietuvos teismų praktikoje.

Tyrimo metodai. Darbo tikslui pasiekti naudojami tyrimo metodai:

1. Istorinis – metodas naudotas atskleisti pinigų plovimo istorinę raidą ir šio reiškinių kriminalizavimo ištakas reikšmingiausiuose tarptautiniuose, Europos Sąjungos ir nacionaliniuose teisės aktuose.
2. Aprašomasis – šis metodas pasitelktas susisteminti tarptautinių, Europos Sąjungos ir nacionalinių teisės aktų reglamentavimą, išanalizuoti mokslininkų publikacijas, mokslinę literatūrą ir Lietuvos teismų praktiką.
3. Lingvistinis – remiantis šiuo metodu yra apibrėžiamos specifinės sąvokos: pinigų plovimas, virtualiosios valiutos, nepakeičiamieji žetonai.
4. Lyginamasis – metodas naudotas palyginti skirtingas mokslininkų pateiktas pinigų plovimo sampratas, įvairių teisės aktų nuostatas, taip pat išskirti virtualiųjų valiutų ir nepakeičiamųjų žetonų panašumus ir skirtumus.
5. Loginis – šis metodas pasitelktas siekiant nustatyti ir įvertinti nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo teisinio reglamentavimo trūkumus ir pasiūlyti galimus jo pakeitimus, atskleisti inovatyvius šios nusikalstamos veikos padarymo būdus, taip pat išgryninti jos kvalifikavimo probleminius aspektus, su kuriais yra susiduriama prokurorų(-ių) veikloje ir Lietuvos teismų praktikoje.
6. Interviu – remiantis šiuo metodu buvo atlikti Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų prokuratūrų prokurorų(-ių) interviu, kurių pagalba atskleisti pagrindai, kuriais vadovaujantis dažniausiai nutraukiami ikiteisminiai tyrimai dėl nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo veikų, ir kiti sunkumai, su kuriais yra susiduriama tokio pobūdžio veikų tyrimo ir kvalifikavimo procesuose.
7. Analizės – metodas naudotas atliekant nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo sudėties ir aktualios Lietuvos teismų praktikos analizę.
8. Statistinis metodas – šis metodas pasitelktas atskleisti užregistruotų nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo veikų, baigtų, t. y. nutrauktų ikiteisminių tyrimų ir perduotų bylų teismui, statistinius duomenis.

9. Teleologinis – metodas naudotas siekiant išsiaiškinti įstatymų leidėjo ketinimus ir normų prasmes teisės aktų kontekste.

Darbo originalumas. Magistro darbo tyrimo objektas, t. y. nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo teisinis reglamentavimas ir šio nusikaltimo kvalifikavimo probleminiai aspektai buvo analizuojami pakankamai seniai. Pastebėtina tai, kad 2007 m. buvo parengtas Vilniaus universiteto studentės R. Jatužytės magistro baigiamasis darbas – „Pinigų plovimo sudėties analizė“. Šio darbo pagrindinis tikslas buvo išnagrinėti pinigų plovimo požymius, kurie numatyti Lietuvos teisės aktuose. Kitas magistro baigiamasis darbas parengtas 2013 m. Mykolo Romerio universiteto studento T. Žilinsko ir kurio pavadinimas – „Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą“. Šiame baigiamajame darbe keliamas pagrindinis tikslas – atskleisti šios nusikalstamos veikos atribojimą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų. Dar vienas magistro baigiamasis darbas buvo parengtas 2015 m. Mykolo Romerio universiteto studentės E. Denovagis – „Baudžiamosios atsakomybės už pinigų plovimą problemos: nacionalinis ir tarptautinis aspektas“. Magistro darbo tikslas – išnagrinėti pinigų plovimo sudėties požymius, kurie numatyti Lietuvos teisės aktuose ir juos palyginti su užsienio valstybių įstatymuose įtvirtintais pinigų plovimo požymiais.

Atsižvelgiant į aukščiau paminėtus darbus, matyti, kad nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo kvalifikavimo pagrindiniai probleminiai aspektai, kurie atsispindi Lietuvos teismų praktikoje, dar nebuvo išsamiai nagrinėti. Šis magistro baigiamasis darbas pasižymi originalumu dar ir tuo, kad tyrimo metu buvo atlikti Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų prokuratūrų prokurorų(-ių) interviu. Be to, magistro baigiamajame darbe analizuojama virtualiųjų valiutų ir skaitmeninio turto legalizavimo galimybė, taip pat skaitmeninių kūrinių ir jų prekyviečių panaudojimas kaip nauja virtualiųjų valiutų plovimo terpė, kuri moksliniame diskurse dar nebuvo nagrinėta.

Gilinantis į magistro darbo temą ir į atskirus temos aspektus, analizuojamos Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinos atstovų, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto mokslininkų mokslinės publikacijos ir straipsniai: A. Gutausko „Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas“, D. Prapiesčio „Pinigų plovimo samprata“ ir Oksfordo (Anglija) ir Bar-Ilan (Izraelis) universitetų mokslininko B. Villanyi mokslinė publikacija „Money Laundering: History, Regulations, and Techniques“.

Svarbiausi šaltiniai. Darbo tikslas suponuoja teisinio reglamentavimo ir jo taikymo išsamios analizės, todėl jame remiamasi reikšmingiausiais tarptautiniais, Europos Sąjungos ir nacionaliais teisės aktais, skirtais kovai su pinigų plovimu. Taigi, atitinkamai iš jų galima išskirti Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro

2020 m. lapkričio 16 d. rekomendacijas „Dėl pinigų plovimo nusikalstamų veikų (BK 189, 216 straipsniai) ikiteisminio tyrimo“. Be to, daug dėmesio skiriama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo sprendimams. Aiškinantis baudžiamajame įstatyme numatytą reglamentavimą buvo remiamasi ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaro III dalimi. Taip pat, šiam darbui aktualios teisės mokslininkų: A. Gutausko, D. Prapiesčio, G. Švedo, A. Abramavičiaus, O. Fedosiuk, R. Šlepečio, L. Y. Gelemerova, D. Cox, B. Villanyi ir kitų autorių parengtos mokslinės publikacijos ir literatūra.

1. NUSIKALSTAMU BŪDU GAUTO TURTO LEGALIZAVIMAS

„Pinigų plovimas suteikia deguonies organizuotam nusikalstamumui“, – viename interviu yra pabrėžęs buvęs Meksikos prezidentas Enrique Pena Nieto (Priorities in Mexico's Drug War, 2012). Tai leidžia suprasti, kad legalizuotas arba, kitaip sakant išplautas, turtas ne tik investuojamas į legalią apyvartą, bet jis panaudojamas ir naujų nusikaltimų darymui. Taigi, siekiant suprasti pinigų plovimo kaip sunkaus tarpvalstybinio nusikaltimo esmę, šioje darbo dalyje yra atskleidžiama pinigų plovimo istorinė raida, apibendrinamos daugiausia dėmesio sulaukusios įvairių mokslininkų mintys, padedančios atskleisti pinigų plovimo sampratą, ir analizuojami svarbiausi teisės aktai, skirti kovai su pinigų plovimu.

1.1. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo istorinė raida

Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas – vienas iš seniausių finansinių nusikaltimų. Pasak amerikiečių istoriko S. Seagrave, daugiau nei prieš 3 000 m. Kinijos pirkliai slėpdavo turtą, sukauptą iš neteisėtos prekybos, įvairiose vietovėse už Kinijos ribų (Chong, Lopez-de-Silanes, 2007, p. 4). Jie taip veikė siekdami išvengti turto konfiskavimo, kurį vykdavo valdovai, ir išsaugoti šį turtą savo žinioje. Tačiau Kinijos pirkliai turtą ne tik slėpdavo, bet jį konvertuodavo ir į kitas turto rūšis (pavyzdžiui, pinigus į kilnojamosius daiktus) ar netgi tą turtą investuodavo į smulkų verslą – amatininkų veiklą. Akivaizdu, kad Kinijos pirkliai, nenorėdami prarasti nusikalstamu būdu gauto turto, bandydavo įvairiausiais būdais nuslėpti turto neteisėtą kilmę ar jį įteisinti. Taigi, ši Kinijos pirklių veikla puikiai iliustruoja tai, kad pagrindiniai pinigų plovimo bruožai atsirado dar prieš mūsų erą.

Modernus požiūris į pinigų plovimą susiformavo 1919-1933 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV), kai 1919 m. buvo priimta Konstitucijos 18-oji pataisa – sausasis įstatymas¹ dėl alkoholizmo paplitimo. Šis įstatymas numatė griežtus draudimus ir ribojimus gaminti, pardavinėti, importuoti, eksportuoti alkoholinius gėrimus. Taigi, sparčiai didėjant jų paklausai, įvairios organizuotos nusikalstamos grupuotės įsitraukė į pelningą alkoholio kontrabandos „verslą“. Visos pajamos, gautos iš šios nusikalstamos veikos, būdavo tiesiog sumaišomos su pajamomis, gautomis iš legalaus šaltinio, ir deklaruojamos taip, lyg visos jos būtų uždirbtos legaliai. Šiam tikslui pasiekti JAV nusikaltėliai įsteigdavo legalų verslą, pavyzdžiui, atidarydavo skalbyklas arba automobilių plovyklas (Prapiestis, 2011, p. 348). Vienas iš žinomiausių pinigų plovimo atstovų – A. G. Kaponė arba Al Kaponė. Šis vertėsi legaliu drabužių skalbyklų verslu tam, kad galėtų visas pajamas iš alkoholio kontrabandos sumaišyti su legaliomis pajamomis ir užmaskuoti jų nelegalią kilmę (Gelemerova, 2011, p.

¹ Šio įstatymo galiojimo laikotarpis dar vadinamas prohibicijos laikotarpiu (angl. *Prohibition Era*).

31). Galiausiai, 1931 m. Al Kaponė buvo nuteistas už mokesčių vengimą, o pinigų, gautų nusikalstamu būdu, legalizavimo būdas pavadintas – pinigų plovimu (Gutauskas, 2007, p. 63). Dar vienas garsus pinigų plovėjas – JAV nusikaltėlis M. Lansky. Šis išsiskyrė tuo, kad pajamas, gautas iš nelegalaus lošimo verslo, sumaišydavo su legaliomis ir jas deponuodavo Šveicarijos bankų sąskaitose. Įdomu tai, kad M. Lansky nelegalus lošimų verslas buvo gerai išvystytas ne tik JAV, bet ir už jos ribų – Kuboje, Bahamuose (Madinger, Kinnison, 2012, p.12). Atitinkamai, nešvarios pajamos buvo plaunamos netgi keliose jurisdikcijose, dėl ko M. Lansky galima laikyti ir ofšorinio² verslo pradininku.

Nenuostabu, kad aptarti garsių nusikaltėlių veiksmai, kurie sukrėtė JAV ir neigiamai paveikė jos finansų sistemą, paskatino susirūpinimą dėl pinigų plovimo. Dėl šios priežasties 1970 m. buvo priimtas Bankų slaptumo įstatymas (angl. *Bank Secrecy Act*), kuris pirmasis akcentavo būtinybę užkirsti kelią nusikalstamu būdu gauto turto slėpimui, legalizavimui ir mokesčių vengimui (Gelemerova, 2011, p. 39). Šis įstatymas numatė reikalavimus finansų įstaigoms fiksuoti, identifikuoti operacijas atliekančius asmenis ir teisėsaugos institucijoms pranešti apie grynųjų pinigų operacijas, viršijančias 10 000 JAV dolerių. Taigi, nors ir šiuo įstatymu pinigų plovimas dar nebuvo kriminalizuotas, tačiau jis padėjo pagrindus kovai su asmenimis, siekiančiais piktnaudžiauti JAV finansų sistema.

Išanalizavus pinigų plovimo istorinę raidą, galime teigti, kad šis reiškinys yra vienas seniausių finansinių nusikaltimų. Pinigų plovimas paplito iki mūsų eros, kadangi tuo metu pradėjo formuotis pagrindiniai pinigų plovimo bruožai kaip – turto slėpimas, perkėlimas, konvertavimas ir investavimas su tikslu nuslėpti ar užmaskuoti nusikalstamą turto kilmę ir jį įteisinti. Šliuolaikinės globalizacijos³ procesai lėmė intensyvių prekių, kapitalo, žmonių, informacijos, naujų technologijų, nusikalstamumo, įskaitant ir pinigų plovimo, judėjimą, dėl ko jis tapo sunkiai išaiškinamu tarpvalstybiniu nusikaltimu.

1.2. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo samprata

Pinigų plovimo samprata yra interpretuojama labai įvairiai, kadangi šis reiškinys pasižymi įvairialypiškumu, t. y. jis – tiek teisinis, tiek ekonominis reiškinys. Nors pirmieji bandymai apibūdinti pinigų plovimą siejami su XX a. pabaiga (tuo metu pinigų plovimas tapo gerai žinomas JAV teisėsaugos institucijoms), visgi pats terminas „pinigų plovimas“ pirmą kartą paminėtas tik 1973 m. JAV spaudoje, kai valstijose nuvilnijo politinis Votergeito skandalas (angl. *Watergate Scandal*) (Schneider, Windischbauer, 2010, p. 4). Šio skandalo veikėjais

² Ofšorinis verslas – veikla, kurią bendrovės vykdo tokiose valstybėse arba tų valstybių teritorijose, kuriose vyrauja maži mokesčių, tokių kaip pelno, pajamų, turto, tarifai arba jų visai nėra.

³ Šiuolaikinės globalizacijos laikotarpio pradžia – 1945 m.

buvo sekančios kadencijos siekiantis JAV prezidentas R. M. Nixon ir jo aplinkos žmonės, kurie įsibrovė į Demokratų partijos kandidato G. McGovern būstinę⁴, fotografavo įvairius dokumentus ir mėgino paslėpti pasiklausymo įrangą. Tyrimo metu išaiškėjo, kad pastarieji plovė ir nusikalstamas rinkimų kampanijos lėšas perkeliant jas į Meksiką, o vėliau per vieną Majamyje įsteigtą bendrovę, pargabenant atgal. Po šio įvykio pinigų plovimo terminas tapo vartojamas ne tik spaudoje, tačiau ir oficialiuose teisės aktuose.

Pinigų plovimo terminas dar plačiau paplito JAV teisėsaugos institucijų diskusijose, kai 1980 m. buvo susirūpinta padidėjusia narkotikų prekyba ir iš šios prekybos gaunamomis pajamomis. Senatorius J. Biden jaunesnysis yra pasakęs, kad kiekvienas išplautas doleris reišia dar vieną papildomą dolerį, kuris panaudojamas kokaino ir heroino tiekimui į šalies gatves (Gurule, 1995, p. 824). Atitinkamai, 1984 m. JAV Prezidentinės komisijos kovai su organizuotu nusikalstamumu (angl. *President's Commission on Organized Crime*) raštuose buvo pateikta viena pirmųjų pinigų plovimo sampratų, tai – procesas, kurio metu siekiama nuslėpti neteisėtų veiksmų buvimą, neteisėtų pajamų naudojimą, taip pat jas užmaskuoti ir pateikti taip, lyg jos būtų legaliai uždirbtos (President's Commission on Organized crime, 1984, p. 7). Po kelių metų, t. y. 1986 m. buvo priimtas Pinigų plovimo kontrolės įstatymas (angl. *Money Laundering Control Act*), kuriame pinigų plovimas jau buvo įtvirtintas kaip federalinis nusikaltimas. Šiame įstatyme jis yra laikomas procesu, kurio paskirtis – nuslėpti nusikalstamą pajamų šaltinį ar jų panaudojimą, taip pat pajamas užmaskuoti taip, kad jos atrodytų teisėtos (Cuellar, 2003, p. 313). Taigi, apibrėžimai, kuriuose akcentuojami tokie pagrindiniai pinigų plovimo bruožai kaip – nusikalstamų pajamų šaltinio slėpimas ir tokių pajamų maskavimas, vėliau buvo plėtojami teisės ir kitų sričių mokslininkų.

Vieni garsiausių pinigų plovimo tyrinėtojų ir mokslininkų A. Graycar ir P. Grabosky pinigų plovimą sieja su procesu, kurio metu su nusikalstamu būdu gautomis pajamomis yra atliekami įvairūs veiksmai, kurie užmaskuoja nusikalstamą pajamų kilmę ir sudaro įspūdį, kad tos pajamos gautos teisėtu būdu (Graycar, Grabosky, 1996, p. 6). Vokiečių prof. H. H. Kener akcentuoja tai, kad pinigų plovimas – piniginių operacijos, kurių pirminiame etape yra siekiama užmaskuoti iš nusikalstamos veikos gauto turto kilmę, o antriniame – gauti iš jų reguliarias pajamas (Kerner, 1996, p. 6). Šie apibrėžimai skiriasi tik tuo, kad A. Graycar ir P. Grabosky pažymi tik nusikalstamos kilmės pajamų užmaskavimą, o prof. H. H. Kener pinigų plovimą išskiria į du atskirus etapus, nurodydamas, jog iš nešvarių pajamų galima gauti ir reguliarias pajamas. Šio darbo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad reguliarios pajamos gali būti gaunamos tais atvejais, kai nešvarios pajamos investuojamos į legalų verslą. Italų mokslininkas E. Savona pinigų plovimą apibrėžia labai lakoniškai, nurodydamas, kad tai –

⁴ Demokratų partijos būstinė buvo įkurta Vašingtone, „Votergeito“ viešbutyje.

veikla, kurios metu yra siekiama užmaskuoti neteisėtų pajamų šaltinį (Savona, 1997, p. 3). Lietuvių prof. V. Vaškelaitis pinigų plovimą sieja tik su procesu, kurio metu nusikalstamu būdu gauti pinigai yra paverčiami į švarius, pageidautina likvidžius ir saugius (Vaškelaitis, 1998, p. 91). Žymus anglų mokslininkas ir advokatas T. Graham nurodo tai, kad pinigų plovimas – nusikalstamu būdu gauto turto pavertimas į teisėtos kilmės turtą, kuriuo vėliau galima disponuoti ar tą turtą panaudoti kitoms nusikalstamoms veikoms daryti (Graham, 2003, p. 1). Taigi, galima pastebėti, kad lietuvių prof. V. Vaškelaitis pažymi tik nelegalių – nešvarių pinigų pavertimą į legalius, t. y. švarius pinigus, o štai T. Graham, priešingai nei kiti, akcentuoja tai, kad išplautos pajamos gali būti investuojamos į kitų nusikalstamų veikų darymą. Sutiktina su tokiu T. Graham pastebėjimu, kadangi išplautas turtas, iš tiesų, dažnai panaudojamas kitų nusikaltimų darymui, pavyzdžiui, prekybai žmonėmis, ginklais ir kt.

Iš viso to, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad pirmųjų pinigų plovimo apibrėžimų autoriai yra JAV teisėsaugos institucijų pareigūnai ir politikai. Vėliau jie buvo sėkmingai plėtojami teisės ir kitų sričių mokslininkų. Tiesa, nors ir nėra universalaus pinigų plovimo apibrėžimo ar tikslaus šio proceso aprašymo, visgi dažniausiai yra sutelkiamas dėmesys tik į pačius pagrindinius pinigų plovimo bruožus. Taigi, pinigų plovimas paprastai suvokiamas kaip procesas, kurio metu pačiais įvairiausiais veiksmais siekiama nuslėpti ar užmaskuoti nusikalstamą turto kilmę, jį įteisinti ir tokiu būdu sukurti iliuziją, kad tas turtas buvo gautas teisėtu būdu.

1.3. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo kriminalizavimas

Akcentuotina, kad pinigų plovimas – antrinė nusikalstama veika, kurios tikslas yra nuslėpti ir įteisinti turtą, kuris gautas iš pirminės arba, dar vadinamos predikatinės nusikalstamos veikos, kaip narkotikų prekybos, organizuoto nusikalstamumo, korupcijos, terorizmo ir kt. Todėl nekelia nuostabos tai, kad pirmasis tarptautinis teisės aktas, kuris numatė būtinybę kriminalizuoti pinigų plovimą, ir buvo 1988 m. gruodžio 19 d. Vienoje priimta Jungtinių Tautų (toliau – JT) organizacijos konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“ (toliau – Vienos konvencija). Lietuva šią konvenciją ratifikavo 1998 m. kovo 12 d. įstatymu Nr. VIII-660 ir įsipareigojo su kitomis valstybėmis bendradarbiauti sprendžiant įvairias problemas, kurios susijusios su narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų neteisėta apyvarta, ir neleisti asmenims gauti nešvarių pajamų iš šios nusikalstamos veikos. Taigi, šio darbo autorė pastebi, kad valstybės, kurios pasirašė Vienos konvenciją, pripažino ryšį, egzistuojantį tarp narkotikų prekybos ir pinigų plovimo.

Vienos konvencijoje nevertojami terminai „pinigų plovimas“ ir „nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas“, tačiau šios konvencijos 3 str. 1 d. įtvirtinta, kad kiekviena šalis

turi imtis visų būtinausių priemonių, kad pagal nacionalinius įstatymus šie veiksmai būtų pripažinti nusikaltimais, o būtent: b) i) konvertavimas arba nuosavybės pervedimas, jeigu yra žinoma, kad tokia nuosavybė įgyta padarius nusikaltimą arba nusikaltimus, susijusius su narkotinės priemonės arba psichotropinės medžiagos gamyba, gaminimu, ekstrahavimu, paruošimu, pasiūlymu, pasiūlymu turint tikslą jį parduoti, platinimu, pardavimu, tiekimu, tarpininkavimu, pervežimu, tranzitiniu pervežimu, transportavimu, importu arba eksportu, arba dalyvavimas nusikaltimo ar nusikaltimų daryme, siekiant nuslėpti arba slėpti neteisėtą nuosavybės įsigijimo šaltinį arba turint tikslą padėti asmeniui, dalyvavusiam nusikaltimo ar nusikaltimų daryme, išvengti atsakomybės už savo veiksmus; ii) tikro šaltinio buvimo vietos, tvarkymo būdo, persiuntimo, teisių į nuosavybę arba jos priklausomybę nuslėpimas, jeigu žinoma, kad ji įgyta padarius nusikaltimą ar nusikaltimus, numatytus konvencijoje, arba dalyvaujant nusikaltime ar nusikaltimuose; c) atsižvelgiant į Konstitucijos nuostatas ir pagrindinius teisinės sistemos principus: i) nuosavybės, jeigu jos įsigijimo metu buvo žinoma, kad ši nuosavybė buvo gauta padarius nusikaltimą arba nusikaltimus, numatytus šioje konvencijoje, arba dalyvaujant tokiam nusikaltime arba nusikaltimuose, įsigijimas, valdymas arba naudojimas (Konvencija dėl kovos su neteisėta..., 1988).

Vienos konvencijoje numatytas terminas „nuosavybė“ suprantamas kaip materialūs, nematerialūs, kilnojami, nekilnojami, apčiuopiami ar neapčiuopiami aktyvai, dokumentai, liudijantys teisę į juos arba dalyvavimą juose, o štai terminas „pajamos“ – nuosavybė, kuri gauta tiesiogiai arba netiesiogiai padarius nusikaltimus, susijusius su neteisėta narkotikų prekyba. Taigi, pastarojo termino apibrėžimas suponuoja išvadą, kad Vienos konvencijoje pinigų plovimo dalykas siejamas išimtinai su pajamomis, gautomis iš neteisėtos narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvartos. O tuo tarpu pinigų plovimo subjektyvioji pusė, t. y. supratimas, ketinimas arba tikslas, kaip šio nusikaltimo sudėtinės dalys, gali būti nustatomos remiantis objektyviomis faktinėmis bylos aplinkybėmis (Konvencija dėl kovos su neteisėta..., 1988).

Susirūpinimą nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimu išreiškė ir Europos Taryba, kuri 1990 m. lapkričio 8 d. Strasbūre priėmė itin svarbią konvenciją „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“ (toliau – Strasbūro konvencija). Strasbūro konvencija, kuri įpareigojo valstybes kriminalizuoti pinigų plovimą ir nacionaliniuose įstatymuose numatyti galimybę konfiskuoti nešvarias pajamas, Lietuva ratifikavo 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. I-72760.

Strasbūro konvencijoje jau galima išvysti terminą „pinigų išplovimas“, o jos 6 str. 1 d. įtvirtintas reikalavimas valstybėms nacionaliniuose įstatymuose numatyti atsakomybę už šiuos tyčinius nusikaltimus kaip: a) turto konversija arba perdavimas, žinant, kad turtas –

nusikalstamos pajamos, siekiant nuslėpti arba užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba padėti tyčinio nusikaltimo padaryme dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių veikos pasekmių; b) turto tikrosios prigimties, šaltinio, jo buvimo vietos, dispozicijos, judėjimo, teisių arba nuosavybės į jį slėpimas arba nutylėjimas, žinant, kad turtas yra pajamos; c) turto įsigijimas, turėjimas ar naudojimas, jo gavimo metu žinant, kad turtas yra pajamos; ir d) dalyvavimas, bendrininkavimas, slėpimas, pasikėsinimas padaryti, padėjimas, kurstymas, palengvinimas ar patarimas padaryti bet kurią iš nusikaltimų, nustatytų pagal šį straipsnį (Konvencija dėl pinigų išplovimo ir..., 1990). Akcentuotina, kad Strasbūro konvencijoje išsamiau aprašomi veiksmai, kurie gali būti pripažįstami pinigų plovimu, pavyzdžiui, nurodomos ir tam tikros bendrininkavimo formos. Be to, šios konvencijos 6 str. 3 d. įtvirtinta ir papildoma nuostata, kuri leidžia valstybėms paskelbti nusikaltimais visus ar tik kai kuriuos veiksmus, nurodytus konvencijoje, kai nusikaltėlis: a) turėjo manyti, kad turtas yra pajamos; b) veikė siekdamas gauti pelną; c) veikė siekdamas užtikrinti tolesnį tokių veiksmų vykdymą (Konvencija dėl pinigų išplovimo ir..., 1990).

Svarbu tai, kad Strasbūro konvencijoje terminas „pajamos“ apibrėžiamas plačiau nei Vienos konvencijoje ir jis suprantamas kaip iš kriminalinių nusikaltimų gauta ekonominė nauda, kurią gali sudaryti bet koks turtas, t. y. materialus turtas, turtas, išreikštas turtinėmis teisėmis, kilnojamsis ir nekilnojamas turtas, teisiniai dokumentai, kurie įrodo teisę į tokį turtą. Tai suponuoja pagrįstą išvadą, kad pinigų plovimo dalykas yra turtas, kuris gautas iš bet kokios nusikalstamos veikos. Atitinkamai, galima pastebėti, kad priešingai nei Vienos konvencijoje, Strasbūro konvencijoje yra numatyta atsakomybė už bet kokių nusikalstamų pajamų legalizavimą, o nebūtinai tik gautų iš narkotikų prekybos. Dar daugiau, Starsbūro konvencijoje nurodytas predikatinio nusikaltimo apibrėžimas, kuris yra apibūdinamas kaip kriminalinis nusikaltimas, iš kurio visas ganamas pelnas gali būti Strasbūro konvencijos 6 straipsnyje apibrėžto nusikaltimo objektu (Konvencija dėl pinigų išplovimo ir..., 1990).

Dar vienas svarbus tarptautinis dokumentas – 2000 m. gruodžio 13 d. Palerme priimta JT konvencija „Prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą“, kuri Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota 2002 m. kovo 19 d. įstatymu Nr. IX-794 (toliau – Palermo konvencija). Ši konvencija priimta siekiant užkirsti kelią tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui, kuris, kaip jau šiame darbe buvo akcentuota, XX a. pabaigoje išgyveno itin didelį pakilimą, t. y. organizuotų grupių nariai siekdavo finansinės naudos iš neteisėtos narkotikų prekybos, prekybos žmonėmis ir kt. Palermo konvencijoje apibūdinami su dalyvavimu organizuotoje grupėje susiję nusikaltimai ir išplėtojamas pinigų plovimo apibrėžimas, pavyzdžiui, pinigų plovimu yra laikomas ne tik nusikalstamu būdu gauto turto įsigijimas, naudojimas, bet ir jo valdymas. Kartu pažymėtina ir tai, kad konvencijoje papildytos pinigų plovimo prevencijos

priemonės, nurodant, kad visos finansinės institucijos privalo skirti didesnę dėmesį į kliento tapatybės nustatymą ir informavimą apie įtartinus sandorius. Susirūpinimas pinigų plovimo prevencijos priemonėms buvo skirtas ir 2005 m. gegužės 3 d. Varšuvoje priimtoje Europos Tarybos konvencijoje – „Dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo, paieškos, arešto, konfiskavimo bei terorizmo finansavimo“ (toliau – Varšuvos konvencija). Šią konvenciją Lietuva ratifikavo neseniai, t. y. 2020 m. sausio 28 d. įstatymu Nr. XIII-2806. Nors šioje konvencijoje *mutatis mutandis* atkartojamos Strasbūro konvencijos nuostatos, susijusios su pinigų plovimo sudėtimi, tačiau Varšuvos konvencijoje yra akcentuojamas pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo užkardymas, numatant tam tikras konfiskacines priemones.

Europos Sąjunga (toliau – ES) taip pat pritarė, kad pinigų plovimas ir su juo susiję pavojai yra opi problema, kuri kenkia ne tik ES finansų sistemai, bet ir atskirų valstybių narių finansų sistemoms. Dėl šios priežasties 1991 m. birželio 10 d. buvo priimtas pirmasis ES teisės aktas, skirtas pažaboti kovą su pinigų plovimu – ES Tarybos direktyva 91/308/EEB „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“ (toliau – 1991 m. ES direktyva). Darbo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad 1991 m. ES direktyva buvo priimta praėjus vos keliems metams po Vienos konvencijos priėmimo, todėl nenuostabu, kad 1991 m. ES direktyvoje gausu nuostatų, kurios eksplicitiškai įtvirtintos ir Vienos konvencijoje. Ši 1991 m. ES direktyva kaip ir Vienos konvencija itin siaurai apibrėžia pinigų plovimą, kadangi jis yra nurodomas tik su narkotikais susijusių nusikaltimų kontekste. Galiausiai, ją pakeitė 2001 m. gruodžio 4 d. priimta Europos ir Parlamento direktyva 2001/97/EB (toliau – 2001 m. ES direktyva), kuri išplėtė 1991 m. ES direktyvos taikymo sritis ir įtvirtino platų pinigų plovimo apibrėžimą. Naujojoje direktyvoje atsakomybė numatyta už pajamų, kurios gautos iš bet kokio sunkaus nusikaltimo, legalizavimą.

Toliau, Finansinių veiksmų darbo grupė⁵ (angl. *Financial Action Task Force*) (toliau – FATF) 2003 m. birželio mėn. patikslinus savo teikiamas rekomendacijas, 2005 m. spalio 26 d. jų pagrindu buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui“ (toliau – 2005 m. ES direktyva). Ši direktyva nuo aptartųjų skiriasi tik tuo, kad joje buvo tiesiogiai įvardytas siekis kovoti ne tik su pinigų plovimu, tačiau ir su teroristų finansavimu. Kartu pasakytina ir tai, kad direktyvoje numatytas terminas „turtas“ apibrėžiamas plačiau, kadangi jis apima ir turtą, esantį elektroninės ar skaitmeninės formos.

Be to, šio magistro darbo kontekste svarbu paminėti ir 2015 m. gegužės 20 d. priimtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą – 2015/849 „Dėl finansų sistemos naudojimo

⁵ Finansinių veiksmų darbo grupė – tarpviešybė organizacija, įkurta siekiant suformuoti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo nusikaltimų užkardymo ir prevencijos standartus.

pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos“ (toliau – 2015 m. ES direktyva), kurioje pabrėžiama būtinybė laikytis aktyvaus požiūrio kovojant su naujais ir inovatyviais pinigų plovimo būdais. Šioje 2015 m. direktyvoje tiesiogiai įvardyta, kad teroristų išpuoliai finansuojami virtualiuoju turtu. Taigi, atsižvelgiant į tokią sparčią modernių technologijų plėtrą ir šių panaudojimą nusikalstamiems tikslams, 2018 m. gegužės 30 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2018/843 (toliau – 2018 m. ES direktyva), kuria iš dalies buvo pakeista 2015 m. direktyva.

Ši 2018 m. ES direktyva numatė tam tikrus griežtus reikalavimus virtualiųjų valiutų paslaugų teikėjams, pavyzdžiui, keitykloms, depozitinėms piniginėms ir kt. Atitinkamai, direktyvoje atsirado terminas „virtualioji valiuta“, tai – skaitmeninė vertės forma, kuri nėra išleista ar užtikrinta centrinio banko arba viešosios valdžios institucijos, nebūtinai susieta su teisės aktais nustatyta valiuta ir neturinti teisinio valiutos ar pinigų statuso, tačiau yra pripažįstama fizinių arba juridinių asmenų kaip atsiskaitymo priemonė, kuri kartu gali būti perduodama, laikoma arba parduodama elektroniniu būdu (Dėl finansų sistemos naudojimo pinigų..., 2018). Taigi, direktyvoje galima pastebėti įpareigojimus kuo atidžiau ir griežčiau kontroliuoti virtualiąsias valiutas ir virtualiųjų valiutų paslaugų teikėjų veiklą.

Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į visų tarptautinių ir Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas ir jų reikalavimus, 1997 m. birželio 19 d. priėmė Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymą. Jo pagrindinė paskirtis buvo nustatyti pinigų plovimo prevencijos priemones ir institucijas, atsakingas už jų įgyvendinimą. Galima pastebėti tai, kad jame terminas „pinigų plovimas“ buvo apibrėžtas lakoniškai, nurodant, kad tai – veika, kurios tikslas įteisinti arba nuslėpti nusikalstamu būdu įgytų pinigų – grynųjų pinigų, čekių, vekselių, kelioninių čekių ir kt., kilmę. Šiuo metu galiojančioje pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (toliau – PPTFPĮ) redakcijoje⁶ pinigų plovimas terminas apibrėžiamas žymiai išsamiau. Tą lėmė tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimas, kadangi PPTFPĮ galime įžvelgti jau nagrinėtas Strasbūro konvencijos nuostatas, susijusias su pinigų plovimo sudėtimi.

Ilgai netrukus po 1997 m. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymo priėmimo, pinigų plovimas buvo kriminalizuotas ir 1961 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso 326 str., kuris 1997 m. birželio 26 d. įstatymu Nr. VIII-303 buvo pakeistas. Tuo metu galiojęs baudžiamasis kodeksas numatė, kad pinigų plovimas laikomas operacijų su nusikalstamu būdu įgytais pinigais atlikimas arba nusikalstamu būdu įgytų pinigų naudojimas komercinei, ūkinei veiklai, jei taip naudojant yra siekiama nuslėpti ar įteisinti pinigus (Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis..., 1961). Nuo

⁶ Galiojanti suvestinė redakcija: 2023-02-01 – 2023-11-09.

2003 m. gegužės 3 d. įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui (toliau – BK), atsakomybė už pinigų plovimą numatyta BK 216 straipsnyje, kurio naujausia redakcija bus nagrinėjama kitoje šio darbo dalyje.

Taigi, vertinant patį pinigų plovimo kriminalizavimo procesą Lietuvoje, pastebėtina, kad pinigų plovimas suvokiamas taip, kaip to ir reikalauja tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės aktai. Nepaisant to, kad vartojamos skirtingos formuluotės, Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose atsispindi konvencijose ir direktyvose aprašomų pinigų plovimo požymiai ir kitos pagrindinės tų aktų nuostatos. Kartu paminėtinos prof. G. Švedo mintys, kad Lietuva suvokė Jungtinių Tautų teisės aktų nusikalstamumo prevencijos ir baudžiamosios justicijos srityje vertę ir jų svarbą. Jais buvo remiamasi vykdant nacionalinę baudžiamosios justicijos reformą, rengiant pamatinius teisinės sistemos aktus (Aidukas *et al.*, 2014, p. 14). Šį prof. G. Švedo pastebėjimą galima papildyti tik tuo, kad Lietuva suprato ne tik Jungtinių Tautų, bet ir Europos Tarybos, ir Europos Sąjungos teisės aktų, skirtų pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos tikslams, reikšmę.

Apibendrinant nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo kriminalizavimą, galima teigti, kad pačioje pradžioje tarptautinė bendruomenė šį reiškinį siejo tik su pajamų, gautų iš neteisėtos narkotikų prekybos, legalizavimu, o dabar atsakomybė numatoma už bet kokio nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimą. Be to, pinigų plovimo procesas dėl modernių technologijų įtakos sudėtingėja, todėl nuolat kinta supratimas apie patį pinigų plovimą ir jo padarymo būdus. Atsižvelgiant į tai, Europos Sąjunga pabrėžia būtinybę laikytis aktyvaus požiūrio kovojant su naujais ir inovatyviais pinigų legalizavimo būdais, pavyzdžiui, pinigų plovimo tikslais pasinaudojant virtualiųjų valiutų keityklų teikiamomis paslaugomis. Kartu pasakytina, kad Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose atsispindi privalomos tarptautinių ir Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos, susijusios su pinigų plovimu.

2. NUSIKALSTAMOS VEIKOS BAUDŽIAMASIS TEISINIS VERTINIMAS

Susipažinus su pinigų plovimo istorine raida, apibendrinus mokslininkų mintis apie pinigų plovimo sampratą ir išanalizavus svarbiausius teisės aktus, skirtus kovai su pinigų plovimu, šioje darbo dalyje yra koncentruojamasi į nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo, kaip savarankiškos nusikalstamos veikos, sudėties analizę. Jos metu nagrinėjami nusikalstamos veikos sudėties elementai, ypatingą dėmesį skiriant dalyko specifikai. Taip pat, siekiant dar geriau suprasti sudėtingą turto legalizavimo procesą, gilinamasi į visas šio proceso stadijas, tradicinius ir naujus nusikalstamos veikos padarymo būdus.

2.1. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo sudėties analizė

Baudžiamoji atsakomybė už pinigų plovimą numatyta BK XXXII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai“, 216 straipsnyje „Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas“. Prieš pradėdant išsamią šios nusikalstamos veikos sudėties analizę, būtina prisiminti, kad 2013 m. gruodžio 19 d. įstatymu Nr. XII-702 buvo padaryti nemažai karštų diskusijų sulaukę BK 216 straipsnio pakeitimai. Analizuojamo straipsnio dispozicija buvo papildyta naujais nusikalstamos veikos sudėties požymiais, kurie lėmė ir tai, kad BK 216 straipsnio 1 dalies dispozicijoje⁷ įtvirtino dvi savarankiškos nusikalstamos veikos. Štai prof. O. Fedosiuk vertinimu, BK 216 straipsnio ribos tapo nebeaiškios ir atsiradusios naujovės dėl įstatyme įtvirtintų teisinių sąvokų dviprasmiškumo, neapibrėžtumo, suteikia galimybę jas subjektyviai interpretuoti (Fedosiuk, 2016, p. 40). Be to, profesorius negaili skambių epitetų ir nurodo, kad įtvirtintos naujovės galutinai pavertė normą „juodąją dėžę“, kurios turinys – spėjamo pobūdžio (Fedosiuk, 2016, p. 40). Darbo autorė pritaria prof. O. Fedosiuk išreikštai kritikai ir akcentuoja, kad jos pačios pozicija dėl šio straipsnio normos teisinės konstrukcijos chaotiškumo, bus pagrindžiama tolimesnėse šio darbo dalyse.

2.1.1. Objektas ir dalykas

Nusikalstamos veikos objektas – tai tokie baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, į kuriuos kėsiamasi nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu (Švedas *et al.*, 2019, p. 185). Atitinkamai, BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos tiesioginis objektas arba BK saugomas teisinis gėris, į kurį kėsiamasi, padaroma žala arba sukeliama tokios žalos grėsmė yra Lietuvos finansų ir kredito sistema. Paprastai, finansų sistema suprantama kaip

⁷ Toliau magistro baigiamajame darbe bus analizuojamos BK 216 straipsnio 1 dalies dispozicijoje numatytos dvi savarankiškos nusikalstamos veikos.

finansų rinkų, institucijų, finansinių priemonių, taisyklių ir metodų visuma (Mačerinskienė *et al.*, 2013 p. 24). Kitais žodžiais tariant, tai yra tokia sistema, kurios dėka centralizuotus ir decentralizuotus subjektus pasiekia finansinės lėšos. Kredito sistema yra kiek siauresnė, kadangi ją sudaro jau tik bankų (centrinio ir komercinių) ir kitų kredito įstaigų, kreditavimo formų ir metodų visuma. Taigi, nusikalstamos kilmės turto legalizavimas ir jo integracija į teisėtą apyvartą daro itin didelę žalą ar sukelia pavojų finansų ir kredito sistemos stabilumui ir reputacijai, vieningai rinkai, taip pat skatina infliacinius procesus ir pan.

Tokiam nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo objekto apibūdinimui pritariama ir kasacinio teismo praktikoje, kurioje pabrėžiama, kad dėl pastangų paslėpti nusikalstamu būdu gautų pajamų kilmę kyla grėsmė kredito ir finansų įstaigų tvirtumui, vientisumui ir stabilumui bei pasitikėjimui visa finansų sistema (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vis dėlto atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimu kėsinamasi ne į vieną teisinį gėrį (finansų ir kredito sistemą), o jų gali būti ir daugiau. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad fakultatyvinis BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos objektas gali būti ir visuomenės saugumas (Abramavičius *et al.*, 2001, p. 471). Šio darbo autorė pritaria tokiai nuostatai, kadangi, kaip jau šiame darbe buvo užsiminta, legalizuotas turtas dažnai panaudojamas kitų nusikalstamų veikų darymui, pavyzdžiui, teroristai šiais pinigais finansuoja savo operacijų atlikimą.

Nusikalstamos veikos dalykas, tai – konkretūs materialiojo pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala arba sukeliama tokios žalos grėsmė teisiniams gėriams (Švedas *et al.*, 2019, p. 193). BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas yra tik nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gautas bet kokio pavidalo turtas. Turto samprata pateikiama PPTFPĮ 2 str. 22 d., tai – daiktai, pinigai, vertybiniai popieriai, kitos finansinės priemonės, kitas turtas, turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, kitos turtinės ir neturtinės vertybės, bet koks fizinis arba ne fizinis, kilnojamasis arba nekilnojamasis, materialus arba nematerialus turtas ir bet kokios formos, įskaitant ir elektroninę ar skaitmeninę, teisiniai dokumentai arba priemonės, kurios įrodo nuosavybės teisę į turtą arba su juo susijusias teises (Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir..., 1997). Analizuojant šio dalyko specifiką, pastebėtina, kad nors PPTFPĮ yra įtvirtintas platus turto apibrėžimas, kuris apima labai didelį kiekį atskirų turto vienetų, vis dėlto tokia apibrėžimo formuluotė suponuoja išvadą, kad šis sąrašas nėra baigtinis. Taigi, atitinkamai, jis gali būti aiškinamas ir plačiau. Be to, verta paminėti ir tai, kad jis yra apibrėžtas laikantis ES baudžiamosios teisės reikalavimų, kadangi tapatus turto apibrėžimas įtvirtintas ir 2015 m. ES direktyvoje.

Pažymėtina, kad turtas yra BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas tik tada, jeigu jis buvo gautas nusikalstamu būdu, t. y. padarius bet kurią BK įtvirtintą nusikalstamą veiką arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje. Šiuo atveju visai nesvarbu ar turtas gautas padarius nusikaltimą, ar kitą nusikalstamos veikos rūšį – baudžiamąjį nusižengimą (Švedas *et al.*, p. 44, 2010). Jeigu turtas yra gautas kitais neteisėtais būdais ir veiksmis, pavyzdžiui, padarant administracinį teisės pažeidimą, civilinį deliktą ar pan., tokio turto legalizavimas visgi nesudarys analizuojamo nusikaltimo sudėties (Rekomendacijos dėl pinigų plovimo ir..., 2020). Kartu pasakytina ir tai, kad BK 216 straipsnis taikomas neatsižvelgiant į tai ar, pavyzdžiui, asmuo buvo nuteistas už pirminės nusikalstamos veikos padarymą. Iš viso to, kas nurodyta, matyti, kad Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyrauja „*all-crimes approach*“ požiūris, kuris reiškia tai, kad pirminė nusikalstama veika (iš kurios buvo gautas turtas) gali būti bet kuri BK numatyta nusikalstama veika.

Šio darbo autorė nori atkreipti dėmesį, kad 2019 m. gruodžio 3 d. įstatymu Nr. XIII-2584 ir 2022 m. birželio 30 d. įstatymu Nr. XIV-1374 buvo atlikti PPTFPĮ pakeitimai, kurių tikslas – sustiprinti ir užtikrinti pinigų plovimo rizikų virtualiųjų valiutų paslaugų teikimo srityje valdymą ir šių paslaugų teikimo skaidrumą. Atitinkamai, PPTFPĮ buvo papildytas reikalavimais, kurie skirti paslaugų teikėjams, pavyzdžiui – virtualiųjų valiutų keitykloms, jų vadovams, veiklai, kapitalo dydžiui ir pan. Analizuojamo įstatymo pakeitimai parengti iš dalies įgyvendinant 2018 m. ES direktyvą, todėl į PPTFPĮ buvo inkorporuotas identiškas virtualiųjų valiutų apibrėžimas, leidžiantis geriau suprasti virtualiosios valiutos, tokios kaip bitkoinas (angl. *Bitcoin*), esmę. Pagal PPTFPĮ 2 str. 22² d. virtualioji valiuta – skaitmeninę vertę turinti, bet teisinio valiutos ar pinigų statuso neturinti priemonė, kurios neleidžia ar už kurią nelaiduoja centrinis bankas ar kita valstybės institucija ir kuri nėra būtina susieta su valiuta, tačiau kurią fiziniai ar juridiniai asmenys pripažįsta kaip mainų priemonę ir kuri elektroninėmis priemonėmis taip pat gali būti pervedama, saugoma, parduodama, keičiama, investuojama ar net naudojama atsiskaitymams (Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir..., 1997). Šie PPTFPĮ pakeitimai buvo atlikti dėl to, kad virtualiosios valiutos pradėtos naudoti nusikalstamiems tikslams – jos pradėjo figūruoti nusikalstamose veikose kaip sukčiavimas, pinigų plovimas ir daug kitų.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas gali būti bet kokio pavidalo turtas, ir į tai, kad PPTFPĮ išvardytas atskirų turto vienetų sąrašas nėra baigtinis, galima daryti pagrįstą prielaidą, kad šios nusikalstamos veikos dalyku gali būti netgi ir virtualusis turtas, t. y. virtualiosios valiutos. Šiame kontekste privalu paminėti naują Vilniaus apygardos teismo nuosprendį, kuriuo du Rusijos piliečiai V. V. ir A. P. buvo pripažinti kaltais ir nuteisti pagal BK 216 straipsnio 1 dalį už tai, kad šie Vilniuje esančioje

virtualiųjų valiutų keitykloje iš virtualios piniginės išgrynino 29821,98 eurų, žinodami, kad turtas buvo gautas nusikalstamu būdu, kliento anketoje melagingai nurodė tai, kad turtas priklauso jiems ir yra teisėtos kilmės (Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Šios bylos nagrinėjimo metu nustatyta, kad Rusijoje buvo pradėtas baudžiamasis persekiojimas dėl žmogaus pagrobimo, virtualiosios valiutos – teterio (angl. *Tether*) prievartavimo ir pasikėsinimo į žmogaus gyvybę. Taigi, šie duomenys patvirtino, kad virtualioji valiuta buvo gauta nusikalstamu būdu, t. y. pagrobta, o Lietuvoje ją plovė už Rusijoje padarytą nusikalstamą veiką bausmę atliekančio nuteistojo bendrininkai – V. V. ir A. P. Verta paminėti ir tai, kad prasidėjus Rusijos karui Ukrainoje, tolimesnis Lietuvos prokurorų(-ių), kurie vadovavo būtent šiam ikiteisminiam tyrimui ir jį organizavo, bendradarbiavimas su Rusijos teisėsaugos pareigūnais nutrūko. Darbo autorės atlikto interviu metu Vilniaus apygardos prokuroras A. Stankevičius nurodė, kad pastarieji daugiau nebeteikė jokios informacijos, galinčios būti naudinga šiam ikiteisminiam tyrimui. Taigi, šis Vilniaus apygardos teismo apkaltinamasis nuosprendis patvirtina tai, kad BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku gali būti netgi ir nusikalstamos kilmės virtualioji valiuta, o jos legalizavimas, t. y. plovimas gali pasireikšti virtualiosios valiutos keitimu į grynuosius pinigus, siekiant nuslėpti ir įteisinti šį turtą legalioje apyvartoje.

Darbo autorės manymu, nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo dalyku gali būti ir nepakeičiamieji žetonai (angl. Non-Fungible Tokens) (toliau – NFT). Paprastai, NFT yra laikomas duomenų vienetu, kuris saugojamas skaitmeninėje erdvėje, t. y. blokų grandinėje (angl. blockchain). Kai asmuo įsigyja NFT, jam yra suteikiamas sertifikatas, patvirtinantis nuosavybės teisę į skaitmeninį kūrinį, pavyzdžiui, paveikslą, garso, vaizdo ar netgi Twitter įrašą⁸ (Cambridge online dictionary, 2023). Nors FATF savo atnaujintose virtualiojo turto ir virtualiojo turto paslaugų teikėjų gairėse pažymi, kad NFT dažniausiai yra naudojamas kolekcionavimui, visgi šis skaitmeninis kūrinys, visai kaip ir virtualiosios valiutos, gali būti perkamas, parduodamas, naudojamas kaip mokėjimo ar investavimo priemonė (Targeted update on implementation of..., 2021, p. 37). Be to, NFT galima nusipirkti tik su virtualiąja valiuta, todėl tam reikalingos ir virtualiųjų valiutų depozitinės piniginės. Visa tai suponuoja pagrįstą išvadą, kad NFT nuo virtualiųjų valiutų skiriasi tik tuo, kad NFT yra „unikalus“, t. y. vienetinis toks turtas (NFT vs. Crypto: What is the..., 2022). Šio darbo autorė akcentuoja ir tai, kad pasaulyje jau yra fiksuojami nusikalstamu būdu gautų NFT legalizavimo atvejai. Pavyzdžiui, vertingiausias kada nors pavogtas ir vėliau sėkmingai parduotas skaitmeninis turtas – 24×24 pikselių paveikslėlis iš „CryptoPunks“ #4324 kolekcijos (More Than \$100

⁸ Buvęs socialinio tinklo „Twitter“ vadovas Jack Dorsey pardavė savo pirmąjį įrašą „Just setting up my twttr“ už 2,9 mln. dolerių.

Million Worth... , 2022). Jis buvo parduotas už 490 000,00 JAV dolerių. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, matyti, kad NFT gali būti plaunamas atliekant su juo sandorius, melagingai nurodant, kad šis skaitmeninis turtas gautas teisėtai. Taigi, NFT taip gali būti nusikalstamos veikos, numatytos BK 216 straipsnyje, dalyku.

Apibendrintai galima teigti, kad nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimu gali būti kėsiniama, padaroma žala arba sukeliama tokios žalos grėsmė ne vien tik Lietuvos finansų ir kredito sistemai, tačiau ir kitiems baudžiamojo įstatymo saugomiems teisiniams gėriams, pavyzdžiui, visuomenės saugumui. Šios nusikalstamos veikos dalykas gali būti tik išimtinai nusikalstamu būdu arba dalyvaujant tokioje veikoje gautas bet kokio pavidalo turtas, kuris apima didelį kiekį atskirų turto vienetų. Atitinkamai, Lietuvoje pradedama formuoti teismų praktika, kuri patvirtina, kad BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos dalyku gali būti pripažįstamas ir virtualusis turtas, t. y. virtualioji valiuta, kurios legalizavimas gali pasireikšti jos keitimu į grynuosius pinigus. Nepaisant to, kad NFT laikomas skaitmeniniu kūriniumi, kuris dažniausiai naudojamas kolekcionavimui, ši technologija turi daug panašumų į virtualiąsias valiutas, todėl teoriškai taip pat gali būti laikoma pinigų plovimo dalyku.

2.1.2. Objektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos objektyvioji pusė – tam tikras išorinis pavojingo kėsiniamosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimas (Švedas *et al.*, 2019, p. 201). Kaip jau minėta, BK 216 straipsnio 1 dalis išsiskiria tuo, kad jos dispozicijoje yra numatytos dvi savarankiškos nusikalstamos veikos. Taigi, dispozicijos pirmojoje dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos objektyviąją pusę išreiškia šie alternatyvūs veiksmai, kurie yra atliekami su nusikalstamu būdu arba dalyvaujant tokioje veikoje gautu turtu: įgijimas; valdymas; naudojimas; perdavimas kitiems asmenims; kitoks jo pertvarkymas; finansinių operacijų atlikimas; sandorių sudarymas; turto naudojimas komercinėje ar ūkinėje veikloje; ir melagingas nurodymas, kad turtas gautas iš teisėtos veikos. Šio darbo autorė akcentuoja tai, kad šis pavojingų veikų sąrašas parengtas ir papildytas vadovaujantis tarptautiniais ir Europos Sąjungos teisės aktais, skirtais kovai su pinigų plovimu, o taip pat atsižvelgiant ir į Europos Tarybos ekspertų komiteto dėl priemonių, nukreiptų prieš pinigų plovimą (angl. *Select Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures*) (toliau – Moneyval) teikiamas rekomendacijas.

Įgijimas, valdymas, naudojimas, perdavimas kitiems asmenims, kitoks pertvarkymas, tai – veiksmai, kuriais detalizuojama dispozicijos pirmojoje dalyje numatyto nusikaltimo objektyvioji pusė. Įgijimas – tai bet kokios formos atlygintinis arba neatlygintinis sandoris, kurio pagrindu asmeniui yra perduodamas nusikalstamos kilmės turtas. Valdymas laikomas

faktinis turto turėjimas savo žinioje, kuris sudaro galimybę tiesiogiai jį veikti. Naudojimas – tai gavimas tam tikros ekonominės ar kitokios naudos iš nusikalstamu būdu gauto turto, pavyzdžiui, pajamų gavimas iš vogtos transporto priemonės nuomos. Svarbu tai, kad šios paminėtos pavojingos veikos (įgijimas, valdymas ir naudojimas) yra įtvirtintos ir BK 189 straipsnyje, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą arba realizavimą. Tačiau, reikia akcentuoti tai, kad šiame straipsnyje įtvirtintomis pavojingomis veikomis kėsiamasi į kitus baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius, t. y. į nuosavybę, turtines teises ir turtinius interesus, o ne į Lietuvos finansų ir kredito sistemą. Be to, minėtos veikos yra padaromos neturint specialaus tikslo nuslėpti ar įteisinti nusikalstamos kilmės turtą. Toliau tęsiant BK 216 straipsnio objektyviosios pusės požymių analizę, paminėtina, kad perdavimas gali būti suprantamas tiek kaip atlygintinis, tiek kaip neatlygintinis nusikalstamu būdu arba dalyvaujant tokioje veikoje gauto turto perdavimas kitiems asmenims. Kitoks pertvarkymas – požymis, kuris pasižymi dideliu neapibrėžtumu ir kurio konkrečios aiškinimo praktikos nėra. Darbo autorė pastebi tai, kad nusikalstamos kilmės turtas gali būti pertvarkomas pačiais įvairiausiaiis veiksmais, tuo tarpu ir naudojant jį komercinėje ar ūkinėje veikloje, atliekant su juo sandorius ir kt. Atsižvelgiant į tai, galima manyti, kad požymis „kitoks pertvarkymas“ dubliuoja kitus BK 216 straipsnyje numatytus požymius. Be to, šis platus požymis gali pasižymėti ir itin subjektyviu jo interpretavimu.

Finansinių operacijų atlikimas yra tokie veiksmai, kuriais įtvirtinamos, pakeičiamos ar nutraukiamos su nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gautu turtu susijusios civilinės teisės ir pareigos (Švedas *et al.*, 2010, p. 45). PPTFPĮ 2 str. 16 d. yra vartojamas piniginių operacijų terminas, kuris suvokiamas kaip bet koks pinigų mokėjimas, perdavimas ar gavimas (Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir..., 1997). Finansinių, dar vadinamų piniginių, operacijų pavyzdžiais gali būti pinigų padėjimas ar priėmimas į banko sąskaitą, jų paėmimas ar išdavimas, skolinimas, dovanojimas ir pan. Visos šios finansinės operacijos, be kita ko, gali būti atliekamos ne tik per vietas, tačiau ir per užsienio šalyse veikiančius bankus ir kredito įstaigas.

Sandorių sudarymas – atlikimas tam tikrų veiksmų, kuriais įtvirtinamos, pakeičiamos ar nutraukiamos su turtu susijusios civilinės teisės ir pareigos (Švedas *et al.*, 2010, p. 45). Paprastai, šių sandorių įvairovė gali būti labai didelė, pavyzdžiui, daugiašaliai sandoriai – turto pirkimas už nusikalstamu būdu gautus pinigus ar iš nusikalstamos veikos gauto turto pardavimas, taip pat ir vienašaliai sandoriai – nusikalstamu būdu gauto turto dovanojimas. Prof. A. Gutauskas nurodo, kad sandorių pagalba legalizuojant nusikalstamos kilmės turtą, jis dažniausiai „pereina“ per notarus ir taip perleidžiamas kitiems asmenims (Gutauskas, 2007, p. 67).

Turto naudojimas komercinėje ar ūkinėje veikloje gali būti laikomas kaip tiesioginis ar netiesioginis investavimas į bet kurios rūšies įmonių arba bet kurių kitų ūkio subjektų veiklą (Rekomendacijos dėl pinigų plovimo ir..., 2020). Tiesioginis investavimas – įmonės išleidžiamų vertybinių popierių ar verslo dalies įgijimas, o štai netiesioginis investavimas – nekilnojamojo ar kilnojamojo turto suteikimas tam tikrai ūkinei veiklai. Šiais veiksmais nusikalstamos kilmės turtas tampa teisėtai besiverčiančios įmonės arba kitų ūkio subjektų turto dalimi.

Melagingas nurodymas, kad turtas gautas iš teisėtos veikos gali pasireikšti duomenų apie pajamas, pelną, turtą, jų naudojimą įrašymu į deklaraciją, nustatyta tvarka patvirtintą ataskaitą ar kitą dokumentą melagingai nurodant, kad turtas gautas iš teisėtos veiklos, ir minėtus dokumentus pateikiant valstybės įgaliotai institucijai (Rekomendacijos dėl pinigų plovimo ir..., 2020). Pastebėtina, kad dažniausiai tokie dokumentai pateikiami Valstybinei mokesčių inspekcijai, Sodrai ir įvairiems registrams.

Dispozicijos antroje dalyje numatyto nusikaltimo objektyviają pusę išreiškia savo paties ar kito asmens nusikalstamu būdu gauto turto tikrojo pobūdžio, šaltinio, buvimo vietos, disponavimo juo, judėjimo arba nuosavybės ar kitų su turtu susijusių teisių slėpimas. Pavyzdžiui, asmuo, norėdamas tenkinti privačius interesus iš nešvaraus turto, kito asmens vardu įgyja turtą, jį naudoja, disponuoja, slėpdamas su turtu susijusias tikrąsias nuosavybės teises (Rekomendacijos dėl pinigų plovimo ir..., 2020). Šio darbo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad šis požymis yra pernelyg platus, todėl jis gali būti interpretuojamas labai įvairiai. Šis požymis netgi gali apimti dispozicijos pirmojoje dalyje įtvirtintą požymį „melagingas nurodymas, kad turtas gautas iš teisėtos veikos“, kadangi nusikalstamos kilmės turto tikrojo pobūdžio, šaltinio, jo buvimo vietos, disponavimo juo, judėjimo arba nuosavybės ar kitų su turtu susijusių teisių slėpimas gali pasireikšti ir tam tikrų melagingų duomenų apie turtą pateikimu. Taigi, svarstyтина galimybė požymio „melagingas nurodymas, kad turtas gautas iš teisėtos veikos“ visai atsisakyti.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, galima teigti, kad BK 216 straipsnio norma ir atlikti jos papildymai tiesiogiai atspindi pagrindinių tarptautinių ir ES teisės aktų, skirtų kovai su pinigų plovimu, reikalavimus. Tačiau vis dėlto, įstatymų leidėjas, bandydamas straipsnio dispozicijoje numatyti kiek įmanoma daugiau nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymių, nesilaikė baudžiamosios teisės principo – *nullum crimen sine lege certa*, kuris reiškia ne tik tai, kad visi nusikalstamos veikos sudėties požymiai turi pasižymėti aiškumu ir tikslumu, bet ir apibrėžtumu ir vienareikšmiškumu. Tokie nusikalstamos veikos sudėties objektyvieji požymiai kaip „kitoks turto pertvarkymas“ ir „turto tikrojo pobūdžio, šaltinio, buvimo vietos, disponavimo juo, judėjimo arba nuosavybės ar kitų su turtu susijusių teisių

slėpimas“ – pernelyg platūs ir netiksliai apibrėžti. Darbo autorės manymu, nėra aišku, kaip objektyviai galėtų pasireikšti minėti veiksmai. Tokių požymių įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme sunkiai leidžia suprasti, kurgi prasideda ir baigiasi BK 216 straipsnyje numatyta nusikalstama veika ir pagrindžia dar sudėtingesnį šios normos kvalifikavimą.

2.1.3. Subjektas

Nusikalstamos veikos subjektas – tai fizinis BK nustatyto amžiaus sulaukęs pakaltinamas asmuo (Švedas *et al.*, 2019, p. 221). Kartu pasakytina ir tai, kad už tam tikras nusikalstamas veikas atsako ir juridiniai asmenys. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo subjektas yra bendrus subjekto bruožus turintis asmuo, t. y. pakaltinamas ir 16 metų sulaukęs fizinis asmuo. Šio darbo autorė akcentuoja tai, kad pagal BK 216 straipsnį gali atsakyti asmuo ne tik už savo paties, bet ir už kitų asmenų nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimą. Visa tai suponuoja išvadą, kad asmuo, kuris legalizuoja turtą, nebūtinai turi būti tas pats asmuo, kuris padarė pirminį nusikaltimą. Šiuo atveju asmuo privalo žinoti tai, kad legalizuoja kito asmens nusikalstamu būdu gautą turtą. Lekt. D. Prapiestis atkreipia dėmesį į tai, kad pinigų plovimas yra itin sudėtinga intelektualiai nusikalstama veika, kuriai reikia tam tikrų specialiųjų žinių ir įgūdžių (Prapiestis, 2012, p. 84). Taigi, visiškai nekelia nuostabos tai, kad būtent šios nusikalstamos veikos subjektai pasižymi aukštu išsilavinimo lygiu, daugelis jų užima aukštas pareigas privačiame ar viešame sektoriuje, vadovauja įvairioms įmonėms ir kt. Be to, darbo autorė pritaria lekt. R. Šlepečio pastebėjimui, kad turto legalizavimo – plovimo procese dažniausiai dalyvauja keletas asmenų. Vienam asmeniui būtų sunku susidoroti su visomis iš šio proceso kylančiomis problemomis (Šlepetys, 2010, p. 262). Pažymėtina, kad už BK 216 straipsnyje numatytus veiksmus atsako ir juridinis asmuo.

2.1.4. Subjektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė – tai vidinė kėsinimosi, kuriuo yra pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė (Švedas *et al.*, 2019, p. 251). BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo subjektyviajai pusei yra būdinga tiesioginė tyčia. Tai reiškia, kad asmuo, darydamas uždraustą nusikalstamą veiką, suvokia, kad savo veiksmais legalizuoja nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gautą turtą ir nori tai daryti. Labai svarbu paminėti, kad tik dispozicijos pirmojoje dalyje įtvirtintos atskiros nusikalstamos veikos subjektyviosios pusės būtinasis požymis yra tikslas nuslėpti ar įteisinti nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gautą turtą arba padėti kitam nusikalstamoje veikoje dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių šios veikos pasekmių (Rekomendacijos dėl pinigų plovimo ir..., 2020). Paprastai, šis specialus tikslas laikomas

nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo esmė, kuris, be kita ko, leidžia jį atskirti nuo kitų nusikaltimų, pavyzdžiui, nuo BK 189 straipsnyje numatyto nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo. Tačiau, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad BK 216 straipsnio 1 dalies dispozicijos antroje dalyje įtvirtintas nusikaltimas neturi šio specialaus tikslo kaip būtino nusikalstamos veikos sudėties požymio. Šio darbo autorė kritiškai vertina įstatymų leidėjo sumanymą BK 216 straipsnio 1 dalies dispozicijoje įtvirtinti netgi dvi savarankiškas nusikalstamas veikas, iš kurių viena turi specialų tikslą kaip būtiną nusikalstamos veikos subjektyviosios pusės požymį, o kita – ne. Darbo autorės manymu, analizuojamas straipsnis savo turiniu tampa vis panašesnis į BK 189 straipsnį. Taigi, nepaisant to, kad nacionalinių teismų praktikoje dar nebuvo susidurta su šia paminėta problematika, visgi tokio įstatymų leidėjo sumanymo dėka darosi sunku suprasti, kur prasideda ir baigiasi BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos ribos. Kartu pasakytina ir tai, kad tokia normos chaotiška teisinė konstrukcija gali sukelti jos kvalifikavimo ir atribojimo nuo kitų nusikalstamų veikų problemų.

2.2. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo stadijos

Sudėtingą nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo procesą sudaro kelios stadijos arba keletas vienas po kito einančių veiksmų. Štai italų prof. P. Bernasconi teigimu, egzistuoja tik dviejų stadijų modelis, kurį sudaro pinigų plovimas (angl. *money laundering*) ir pinigų grąžinimas į teisėtą rinką (angl. *money recycling*) (Bernasconi, 1995, p. 30). Kito autoriaus, C. Kaligkionis, tvirtinimu, JAV ir Europoje pinigai dažniausiai plaunami pagal trijų stadijų modelį, kuris susideda iš – įtraukimo (angl. *placement*), sluoksniavimo (angl. *layering*) ir integracijos (angl. *integration*) (Kaligkionis, 2017, p. 3). Taigi, galima pastebėti, kad prof. P. Bernasconi laikosi abstraktesnio požiūrio į šį procesą, kadangi jis neišskiria įtraukimo ir sluoksniavimo stadijų, o jas sujungia ir bendrai įvardija kaip pinigų plovimą.

Įtraukimo stadija laikoma pradine pinigų plovimo stadija, kurios metu nešvarus turtas pirmą kartą perkeliamas į finansų sistemą arba, kitaip sakant, yra investuojamas į legalią apyvartą (Cox, 2010, p. 10). Neretai su nusikalstamu būdu gautu turtu, o ypač su grynaisiais pinigais, atliekamos pačios įvairiausios finansinės operacijos, pavyzdžiui, didelių piniginių sumų arba suskaidytų piniginių sumų į mažesnes įnešimas į vietos arba užsienio bankų sąskaitas, jų pervedimas į kitų asmenų banko sąskaitas, įmonių akcijų, nekilnojamojo turto ar kitokių prabangos prekių, kaip meno kūrinių, pirkimas. Svarbu pažymėti ir tai, kad būtent ši stadija yra rizikingiausia pinigų plovimo stadija, kadangi finansinių operacijų ar sandorių atlikimas su didelėmis pinigėmis sumomis arba gana reguliarius mažesnių piniginių sumų deponavimas į bankų sąskaitas gali sukelti įtarimų finansų įstaigoms ar kitiems subjektams.

Kitoje, sluoksniavimo stadijoje, atliekama eilė finansinių operacijų, kurių pagrindinis tikslas yra atitolinti nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gautą turtą nuo jo nusikalstamos kilmės (Villanyi, 2021, p. 4). Vienas iš šios stadijos pavyzdžių galėtų būti toks: 1) nešvarūs pinigai pervedami į to paties asmens banko sąskaitą kitame banke; 2) pinigai konvertuojami į kokią nors kitą valiutą; 3) pinigai išgryninami; 4) toliau išgryninti pinigai panaudojami įsigyjant teisėtą turtą, pavyzdžiui, nekilnojamąjį turtą; 5) galiausiai šis turtas parduodamas kitiems asmenims. Atsižvelgiant į tai, net nekyla abejonių, kad visa eilė tokių finansinių operacijų, kurios, be kita ko, gali būti kartojamos net ir keletą kartų, padeda atitolinti nešvarų turtą nuo jo nusikalstamos kilmės. Oksfordo universiteto mokslininkas B. Villanyi pateikia įdomią išvargą, kad šią sluoksniavimo stadiją dėl jos sudėtingumo dažnai atlieka ir pasamdyti profesionalūs pinigų plovėjai, kurie turi specialių žinių finansų, teisės ir kitose srityse (Villanyi, 2021, p. 4).

Integracija – tai paskutinioji pinigų plovimo stadija, kurios metu išplautas turtas yra gražinamas nusikaltėliui ir reintegruojamas į finansų sistemą. Šioje stadijoje turtas gali būti panaudojamas paprastais būdais, pavyzdžiui, įsigyjant nekilnojamąjį turtą, automobilius, meno kūrinius ir kitas prekes arba legalizuotą turtą investuojant į vietos ar užsienio verslus, steigiant įmones ir pan. (Cox, 2010, p. 10). Paprastai, po šios stadijos tampa labai sudėtinga arba netgi apskritai neįmanoma atsekti nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gauto turto nusikalstamos kilmės.

Apibendrinant nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo procesą, galima pasakyti, kad šis procesas pasižymi savo sudėtingumu ir kompleksiskumu, kadangi jį sudaro keletas stadijų arba keletas vienas po kito einančių veiksmų. Tradiciškai pinigai yra plaunami pagal trijų stadijų modelį, kuris susideda iš įtraukimo (plovėjas perkelia nešvarų turtą į finansų sistemą), sluoksniavimo (plovėjas atlieka visą eilę finansinių operacijų su nešvariu turtu) ir integravimo (išplautas turtas gražinamas į finansų sistemą). Taigi, kai yra atliekami visi šie veiksmai su nusikalstamos kilmės turtu, jis įgauna legalaus turto įvaizdį ir toliau cirkuliuoja teisėtoje apyvartoje.

2.3. Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo būdai

Pinigų plovimo procese yra taikomi patys įvairiausi būdai, kuriais siekiama nuslėpti turto nusikalstamą kilmę. Nepaisant to, kad tokie pinigų plovimo būdai kaip – smurfingas (angl. *smurfing*), pinigų kontrabanda (angl. *money smuggling*) ir fiktyvių bendrovių (angl. *shell companies*) steigimas dar vis tvirtai laikosi populiarumo viršūnėse, pinigų plovėjai atranda naujesnių ir inovatyvesnių veikimo būdų. Aišku, pasakytina ir tai, kad veikimo būdas neturi reikšmės BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos kvalifikavimui.

Smurfingas – tai pinigų plovimo būdas, kai didelės grynujų pinigų sumos padalijamos į nedideles sumas ir indėlių forma yra deponuojamos į bankų sąskaitas (Chen, 2019, p. 60). Toliau, kai šie nešvarūs pinigai patenka į finansų sistemą, atliekamos įvairiausios finansinės operacijos, pavyzdžiui, mažos pinigų sumos pervedamos į kitų fizinių ar juridinių asmenų bankų sąskaitas. Šiuo pinigų legalizavimo būdu dažniausiai pasitelkiama užsienio valstybių bankuose, kurie pasižymi silpna pinigų plovimo prevencija ar silpnu šios rizikos nustatymo lygiu. Be to, pinigų plovėjai, deponuodami nedideles pinigų sumas arba, dar kitaip sakant „smurfindami“, gali visai neatkreipti į save dėmesio ir išlikti nepastebėti, kadangi jie atlieka operacijas sumomis, apie kurias nereikia informuoti finansų įstaigų ar kitų subjektų.

Pinigų kontrabandos pagalba nusikalstamu būdu gauti grynieji pinigai gabenami per valstybių sienas, pavyzdžiui, Lietuvoje iš narkotikų prekybos gautos pajamos išvežamos į užsienio valstybes, kur su jomis yra atliekamos kitos finansinės operacijos. Tokiu pinigų gabenimu dažniausiai užsiima pinigų plovėjų pasamdyti asmenys, t. y. pinigų mulai, kurie nori tik lengvai pasipelnyti ir, kurie neretais atvejais net nenučiuokia, kad dalyvauja pinigų plovimo procese. Viena iš svarbiausių pinigų mulo užduočių – atidaryti banko sąskaitą ir į ją deponuoti atgabentus nešvarius pinigus (Chen, 2019, p. 61). Vėliau su šiais nešvariais pinigais atliekamos įprastos finansinės operacijos ar kiti veiksmai, kuriais siekiama nuslėpti nusikalstamą pinigų kilmę.

Fiktyvių bendrovių steigimas taip pat pasitarnauja asmenims, siekiantiems išplauti nusikalstamu būdu gautą turtą. Fiktyvios bendrovės – tai popieriuje egzistuojantys ir realios ekonominės veiklos nevykdantys juridiniai asmenys. Fiktyvios bendrovės tik imituoja tam tikrą paslaugų teikimą ar prekių pardavimą, siekdamos sukurti iliuziją apie vykdomą verslą. Paprastai, tokių bendrovių bankų sąskaitose laikomi nusikalstamu būdu gauti pinigai, kurie sistemingai išgryninami arba su kuriais yra atliekami įvairūs atsiskaitymai, pavyzdžiui, tarp fiktyvios ir teisėta veikla besiverčiančios bendrovės. Pastebima tai, kad fiktyvios bendrovės dažniausiai steigiamos tose užsienio valstybėse, kuriose garantuojamas jų anonimiškumas, sudarantis lengvesnes sąlygas atlikti įvairias finansines operacijas (Chen, 2019, p. 61).

Virtualiųjų valiutų keityklų operatorių teikiamos paslaugos vis dažniau naudojamos pinigų plovimo tikslais. Pastebimos tendencijos, kad pinigų plovėjai už nešvarius pinigus įsigyja virtualiųjų valiutų, kurias vėliau panaudoja įvairių finansinių operacijų, pavyzdžiui, atsiskaitymams už paslaugas ar prekes, atlikimui (The Use of Cryptocurrency for..., 2019). Darbo autorės įsitikinimu, šis pinigų plovimo būdas yra pats patraukliausias ir saugiausias pinigų plovėjams, kadangi įvairių operacijų atlikimas šia valiuta pasižymi anonimiškumu, t. y. užtikrinamas virtualiųjų valiutų siuntėjų ir gavėjų anonimiškumas, ir greitumu. Žinoma, šiame kontekste svarbu prisiminti jau analizuotą Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio

11 d. nuosprendį, kuris labai puikiai iliustruoja tai, kad pinigų plovėjai virtualiųjų valiutų keityklų operatorių teikiamomis paslaugomis naudojami netgi ir tais atvejais, kai jie siekia išplauti ir nusikalstamu būdu gautą virtualiąją valiutą.

Šio darbo autorė atkreipia dėmesį, kad NFT ir šių skaitmeninių kūrinių prekyvietės⁹ taip pat gali būti naudojamos nusikalstamu būdu gauto turto, o tiksliau – nusikalstamu būdu gautos virtualiosios valiutos plovimui. Pavyzdžiui, vienoje iš deponitinių piniginių gali būti laikomos nešvarios virtualiosios valiutos, o kitoje – paties sukurtas skaitmeninis kūrinys, t. y. NFT. Asmuo, norėdamas legalizuoti nusikalstamu būdu gautas virtualiąsias valiutas, gali įkelti turimą NFT į prekyvietę ir už minėtas virtualiąsias valiutas jį iš savęs įsigyti. Atlikus tokią finansinę operaciją, nusikalstamos kilmės virtualiosios valiutos „maišytuvo“ pagalba sumaišomos, perskirstomos, t. y. paslepiama jų transakcijos kilmė. Atitinkamai, tokiu būdu virtualiosios valiutos atitolinamos nuo jų nusikalstamos kilmės, kol galiausiai pasinaudojus virtualiųjų valiutų keityklų teikiamomis paslaugomis yra išgryninamos.

Iš viso to, kas nurodyta, matyti, kad pinigų plovimo procese figuruoja gausybė įvairių pinigų plovimo būdų, t. y. nuo ganėtinai paprastų, pavyzdžiui, grynujų pinigų deponavimo į vietas ar užsienio valstybių bankų sąskaitas iki dar visiškai nereguliuojamos, tačiau labai sparčiai besivystančios NFT rinkos ir jų prekyviečių panaudojimo. Visgi, nepaisant to, kokį būdą pasirenka plovėjai, visų jų paskirtis yra vienoda – nuslėpti nusikalstamą turto kilmę, o vėliau jį sugrąžinti į legalią rinką.

⁹ NFT prekyvietės – tai skaitmeninių kūrinių pardavimo platformos, į kurias galima įkelti savo paties sukurtą kūrinį, jį paversti į nepakeičiamąjį žetoną (NFT) ir pasirinkti pardavimo būdą. NFT galima parduoti aukciono būdu arba už tam tikrą fiksuotą kainą.

3. KVALIFIKAVIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Atlikus išsamius Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų prokuratūrų prokurorų(-ių) interviu, šioje tyrimo dalyje atskleidžiami pagrindai, kuriais vadovaujantis dažniausiai yra nutraukiami ikiteisminiai tyrimai, pradėti dėl BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos, ir kiti sunkumai, su kuriais susiduriama šios nusikalstamos veikos tyrimo ir kvalifikavimo procesuose. Taip pat, analizuojami Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo sprendimai, siekiant identifikuoti pagrindinius probleminius nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo kvalifikavimo aspektus, išsamiai išanalizuoti ir kritiškai įvertinti asmenų išteisinimo priežastis ir nuteisimo už šios nusikalstamos veikos padarymą motyvus.

Nepaisant to, kad BK 216 straipsnio normos teisinė konstrukcija ir suponuoja sunkiai įveikiamą jos taikymo problemą, visgi praktinėje veikloje ši norma yra taikoma vis dažniau. Remiantis Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos ataskaitoje nurodytais duomenimis, 2022 m. buvo užregistruotos 36 nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo veikos, baigti 29 ikiteisminiai tyrimai, iš kurių 19 nutraukta, 9 bylos su kaltinamuoju aktu buvo perduotos teismui (Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2022..., 2023). Tuo tarpu 2017 m. buvo užregistruota 21 tokia veika, baigtas 21 ikiteisminis tyrimas, iš jų – 10 nutraukta, 8 bylos perduotos teismui su kaltinamuoju aktu ir 3 tyrimai baigti baudžiamuoju įsakymu (Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2017..., 2018). Taigi, tokie statistiniai duomenys leidžia pastebėti, kad užregistruotų nusikalstamų veikų ir pradedamų ikiteisminių tyrimų skaičius didėja, tačiau perduodamų bylų į teismą skaičius ir toliau išlieka sąlyginai mažas.

Prokurorų teigimu, ikiteisminiai tyrimai dėl minėtos nusikalstamos veikos padarymo dažniausiai nutraukiami nenustačius to, kad padaryta veika turi nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, t. y. tokie tyrimai nutraukiami nenustačius, kad turtas buvo gautas nusikalstamu būdu arba, kad asmenų tyčia buvo nukreipta būtent į tikslą legalizuoti nešvarų turtą. Klaipėdos apygardos prokuratūros prokurorai V. Gulenkovas ir R. Ušinskas pabrėžia turto nusikalstamos kilmės nustatymo svarbą ir kartu nurodo, kad turto kilmės neaiškumas negali būti pagrindas išvadai, jog turtas gautas nusikalstamu būdu. Pasak Kauno apygardos prokuratūros prokuroro T. Staniulio, visada yra būtina surinkti pakankamai duomenų, kurie pagrįstų sąsają, egzistuojačią tarp – nešvaraus turto gavimo ir nusikalstamos veikos. Jei ši sąsaja lieka nepagrįsta, tai tolimesnis ikiteisminis tyrimas ir jo veiksmai nebetenka prasmės. Panevėžio apygardos prokuroras M. Jurkėnas, kaip ir kiti, akcentuoja, kad ikiteisminiuose tyrimuose yra sudėtingiausia nustatyti nusikalstamą turto kilmę, ypatingai, jei turtas buvo

gautas iš nusikalstamų veikų, padarytų užsienio valstybėse. Atitinkamai, jei tokiais atvejais nėra įsiteisėjusių užsienio valstybių teismo nuosprendžių, padarytos nusikalstamos veikos kvalifikavimas pagal BK 216 straipsnį tampa sudėtingesnis arba iš viso neįmanomas. Pasak Vilniaus apygardos prokuratūros prokurorės R. Bekišienės, įtariamieji beveik visada neigia turto nusikalstamą kilmę, todėl būtent per nusikalstamos veikos objektyviusius požymius nustatinėjami ir subjektyvieji požymiai – kaltė ir tikslas. Vilniaus apygardos prokuratūros prokuroras A. Stankevičius pritaria išsakytoms kolegų(-ių) mintims ir papildo, kad tokius ikiteisminius tyrimus apsunkina ignoruojami teisinės pagalbos prašymai, kurie yra teikiami tokioms ofšorinėms užsienio valstybėms kaip Kipras, Malta ir pan. Be to, prokuroras A. Stankevičius pažymi ir tai, kad pastaruoju metu padaugėjo atvejų, kai ikiteisminiai tyrimai yra nutraukiami dėl to, kad įtariamieji BK 39¹ straipsnyje nurodytomis sąlygomis padeda atskleisti organizuotos grupės padarytas nusikalstamas veikas. Remiantis tuo, kas nurodyta, galima daryti pagrįstą išvadą, kad didelį nutraukiamų ikiteisminių tyrimų skaičių sąlygoja sudėtingas šios tarpvalstybinės nusikalstamos veikos tyrimas.

Taigi, šio darbo autorė pažymi, kad norint nusikalstamą veiką kvalifikuoti pagal BK 216 straipsnį, būtina įrodyti nusikalstamą turto kilmę, t. y. kad turtas gautas nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje. Tai reiškia vieną – nusikalstama turto kilmė privalo būti įrodyta baudžiamojoje byloje surinktais duomenimis, o ne preziumuota. Kartu pasakytina tai, kad nacionaliniams teismams suteikta plati diskrecija spręsti, kokiais bylos duomenimis turi būti grindžiamas vertinamo turto ryšys su nuteistų asmenų nusikalstama veika, taip pat ar tokių duomenų pakanka nusikalstamai turto kilmei konstatuoti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tai suponuoja išvadą, kad teismai gali atsižvelgti į pačias įvairiausias aplinkybes, padedančias spręsti apie tokio turto kilmę, t. y. tiek į nusikalstamų veikų pobūdį, tiek į jų pavojingumą ir kt.

Pavyzdžiui, šioje baudžiamojoje byloje¹⁰ buvo nustatyta, kad E. N. ir Er. N., siekdami nuslėpti nusikalstamu būdu gautų pinigų kilmę, žinodami, kad jie buvo gauti už narkotinių medžiagų prekybą, atliko finansines operacijas su pinigais ir sudarė sandorius kitų asmenų vardais. Įdomu tai, kad nors šioje byloje nebuvo nustatytos konkrečios narkotinių medžiagų pardavimo aplinkybės ir nebuvo nustatytas tiesioginis nusikalstamų veikų ryšys su pinigais, kurie panaudoti minėtiems sandoriams sudaryti, visgi žemesniųjų instancijų teismai turėjo pakankamai duomenų išvadai apie pinigų nusikalstamą kilmę konstatuoti. Pirma, nuteistieji nagrinėjamoje byloje pripažinti kaltais dėl disponavimo labai dideliu kiekiu amfetamino ir jo kontrabandos, o tai natūraliai reiškia ir finansinių išteklių poreikį tokioms medžiagoms, jų gabenimo priemonėms įgyti, kurjerių kelionių išlaidoms apmokėti ir pan.; antra, byloje

¹⁰ Nr. 2K-51-788/2021.

nustatyta, kad vienas iš nuteistųjų niekur nedirbo ir legalių pajamų neturėjo, nors disponavo nemažomis pinigų sumomis, nuomojosi butą, lankėsi sporto klubuose ir finansiškai rėmė giminaičius; ir trečia, minėtais sandoriais buvo bandoma nuslėpti tikruosius perkamo turto įgijėjus, todėl sandoriai buvo sudaryti kito asmens vardu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šioje byloje nekilo abejonų ir dėl to, kad E. N. ir Er. N. suvokė pinigų nusikalstamą kilmę. Darbo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad nusikalstamos veikos subjektyvieji požymiai, t. y. kaltė ir tikslas buvo įrodyti vertinant nusikalstamos veikos objektyvias aplinkybes. Taigi, teisėjų kolegija, atsižvelgusi į visas šias nurodytas aplinkybes, kurias akcentavo žemesniųjų instancijų teismai, padarė išvadą, kad pinigų nusikalstama kilmė buvo tinkamai įrodyta, o ne preziumuota.

Kitoje baudžiamojoje byloje¹¹ teismas, remiantis surinktais duomenimis, nustatė, kad A. K., V. E., D. E. ir M. J. versliškai ir stambiu mastu vertėsi uždrausta ūkine veikla, t. y. teikė prostitucija besiverčiančių asmenų reklamos paslaugas. Negana to, A. K., V. E., D. E. ir M. J., siekdami nuslėpti iš šios veiklos gaunamą materialinį atlygį, nusikalstamą kilmę ir save, nurodydavo asmenims, mokantiems už minėtas paslaugas, šiuos pinigus per įvairias tarptautines piniginių perlaidų sistemas pervesti kitiems asmenims. Vėliau jie išgrynindavo siunčiamas pinigines perlaidas ir gautus grynuosius pinigus atiduodavo bendrininkų grupės nariams – tokiu būdu A. K., V. E., D. E. ir M. J. iš viso legalizavo 145 615 eurų. Šiai bylai pasiekus kasacinės instancijos teismą, A. K. kasaciniame skunde ginčijo tokį nusikalstamos veikos kvalifikavimą pagal BK 216 straipsnio 1 dalį, teigdamas, kad pinigai nebuvo gauti nusikalstamu būdu. Teisėjų kolegijos vertinimu, A. K. kasacinio skundo argumentai buvo klaidingi, nes A. K. su kitais bendrininkų grupės nariais reklamavo neteisėtas prostitucijos paslaugas. Pasirinktas būtent toks ekonominės veiklos realizavimo būdas rodo ne tik tai, kad faktiškai ši veikla buvo vykdoma neteisėtai, bet ir tai, kad jos vykdyti teisėtai apskritai neįmanoma, t. y. teisės aktų ir tvarkos, pagal kurią šią veiklą būtų galima vykdyti teisėtai, Lietuvos Respublikoje nėra (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, kaip matyti, baudžiamojoje byloje buvo įrodyta nusikalstama turto kilmė, kadangi pinigai gauti iš uždraustos ekonominės veiklos – prostitucijos paslaugų reklamos.

Štai Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu¹² D. B. ir R. B. buvo išteisinti, kadangi pastarųjų veikoje nepavyko nustatyti visų BK 216 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties požymių. Jie buvo kaltinami tuo, kad sąmoningai apgaulingai tvarkė bendrovių buhalterinę apskaitą ir būtent tokiu būdu išvengė savo ir juridinių asmenų naudai didelės

¹¹ Nr. 2K-222-489/2018.

¹² Nr. 1-18-870/2019.

vertės turtinės prievolės mokėti valstybei privalomus mokesčius ir įmokas, t. y. ne mažiau nei 1 308 649 Lt. Be to, siekdami nuslėpti ir įteisinti nusikalstamų veikų rezultatą – pinigus, gautus sąmoningai apgaulingai tvarkant bendrovių buhalterinę apskaitą, juos toliau naudojo bendrovių ūkinėje veikloje, su jais sudarydavo finansinius sandorius ir kt. Šią baudžiamąją bylą išnagrinėjus apeliacinėje instancijoje pagal prokurorės skundą, Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi¹³ paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas dėl asmenų išteisinimo pagal BK 216 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija nurodė tai, kad veikla iš kurios buvo gaunamos pajamos – teisėta, tai reiškia, kad bendrovės teikė taksi paslaugas ir už jas gaudavo teisėtą atlygį. Atitinkamai, šiuo atveju nebuvo pagrindo daryti išvadą, kad pinigai, t. y. 1 308 649 Lt gauti nusikalstamu būdu. Be to, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, sprenddamas dėl nuteistųjų D. B. ir R. B. išteisinimo, padarė išvadas, kad pagrindinis jų tikslas buvo nuslėpti bendrovių valstybei mokėtinus mokesčius ir pinigus naudoti bendrovės veikloje, o ne siekis legalizuoti nusikalstamu būdu gauta turtą (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, teisėjų kolegija patvirtino tai, kad nuteistųjų D. B. ir R. B. veiksmuose nebuvo ir nusikalstamos veikos subjektyviųjų požymių – kaltės – tiesioginės tyčios ir tikslo. Kartu pasakytina tai, kad šioje baudžiamojoje byloje buvo pabrėžta principo *non bis in idem* svarba, kuris reiškia draudimą persekioti ir bausti už tą pačią veiką. Šiuo atveju teisėjų kolegija akcentavo, kad už minėtų lėšų panaudojimą toliau vykdomai teisėtai veiklai, t. y. už jų išmokėjimą savo darbuotojams „vokeliuose“, jie jau nuteisti pagal BK 222 straipsnio 1 dalį. Tai reiškia, kad papildomas D. B. ir R. B. veiksmų kvalifikavimas pagal BK 216 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką tik pažeistų minėtą principą. Verta paminėti ir tai, kad šioje byloje buvo atkreiptas dėmesys ir į nusikalstamos kilmės lėšų leidimą asmeninėms reikmėms. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokių lėšų leidimas asmeninėms reikmėms visiškai nepagrindžia siekio lėšas slėpti ar jas įteisinti. Priešingu atveju susidarytų situacijos, kad bet koks disponavimas nusikalstamai įgytu turtu, pavyzdžiui, važinėjimasis vogtu dviračiu kaip turto naudojimas, būtų kvalifikuojamas pagal BK 216 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, šio darbo autorė atkreipia dėmesį, kad šis nuosprendis parodo, jog pinigų plovimu nelaikomi atvejai, kai pajamos gaunamos vykdant tam tikrą teisėtą ūkinę veiklą, tačiau neteisėtai, pavyzdžiui, apgaulingai tvarkant bendrovių buhalterinę apskaitą, išvengiant mokesčių.

Pavyzdžiui šioje baudžiamojoje byloje¹⁴, kuri buvo išnagrinėta pagal nuteistojo V. V. apeliacinį skundą, apeliacinės instancijos teismas, kaip ir prieš tai analizuotoje byloje, visai

¹³ Nr. 1A-386-307/2019.

¹⁴ Nr. 1A-138-1076/2019.

nenustatė BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo požymių, dėl to priėmė išteisinamąjį nuosprendį. Visgi, šioje byloje V. V. pripažintas kaltu ir nuteistas dėl BK 202 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymo. Paminėtina, kad pirmosios instancijos teismas nuosprendyje nepagrįstai vertino V. V. veiksmus pagal BK 216 straipsnį. Jam buvo inkriminuota aplinkybė, kad V. V. iš neteisėtos ūkinės veiklos gautas lėšas panaudojo toliau vykdomai tai pačiai neteisėtai ūkinei veiklai – vienai veikai pagal BK 202 straipsnio 1 dalį (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Šis papildomas V. V. veiksmų kvalifikavimas pagal BK 216 straipsnį pažeidė *non bis in idem* principą. Taigi, šioje baudžiamojoje byloje nusikalstamas buvo tik veiklos neregistravimas mokesčių administratoriui, bet ne pajamų įgijimas. Atsižvelgiant į tai, kokią išvadą padarė teisėjų kolegija, šio darbo autorė atkreipia dėmesį, kad turto gavimas iš veiklos, kuri nebuvo registruota įstatymų nustatyta tvarka, nereiškia, kad jis buvo gautas nusikalstamu būdu.

Kaip jau buvo minėta, BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėtis – formali, o objektyvieji šios sudėties požymiai yra suformuluoti kaip alternatyvūs. Visa tai reiškia, kad baudžiamajai atsakomybei kilti pakanka įrodyti tai, kad asmuo atliko bent vieną iš BK 216 straipsnio dispozicijoje išvardytų pavojingų veiksmų. Pavyzdžiui, štai šioje baudžiamojoje byloje¹⁵ buvo konstatuota, kad A. Š., būdamas valstybės tarnautojas, pareikalavo ir priėmė didelės – 34 146, 31 eurų vertės kyšį: automobilį „Volvo S60 D5“, guminius kilimėlius ir ratlankių varžtus. Toliau, po tokio kyšio priėmimo, A. Š. automobilio pirkimo-pardavimo sutarties tarp jo ir V. R. pagrindu, įteisino nusikalstamu būdu gautą turtą (kyšį) kaip savo nuosavybę. Nuteistasis A. Š. kasaciniu skundu ginčijo nusikalstamos veikos kvalifikavimą pagal BK 216 straipsnį, nurodydamas, kad toks automobilio įteisinimas yra tik sudedamoji kyšininkavimo dalis. Tačiau teisėjų kolegija nesutiko su šiuo argumentu ir kartu pažymėjo, kad žemesniųjų instancijų teismai, kvalifikavę sandorį kaip nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimą, tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Dar daugiau, nurodė, kad priešingai nei teigiama skunde, nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo ir kyšininkavimo normos nesudaro bendrosios ir specialiosios normų konkurencijos, todėl nustačius visus būtinus šių nusikalstamų veikų požymius, jos yra taikomos kaip realioji ar idealioji sutaptis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šio darbo autorė akcentuoja, kad A. Š., sudarydamas automobilio pirkimo-pardavimo sutartį, siekė nuslėpti nusikalstamą turto (kyšio) kilmę. Atsižvelgiant į tai, pritartina teisėjų kolegijos vertinimui, kad šioje baudžiamojoje byloje įrodytas vienas iš BK 216 straipsnyje numatytų veiksmų – sandorio su nusikalstamu būdu gauto turto atlikimas.

¹⁵ Nr. 2K-196-788/2017.

Toliau tęsiant BK 216 straipsnio dispozicijoje išvardytų pavojingų veiksmų atlikimo įrodinėjimą, paminėtina dar viena savo turiniu panaši kasacinės instancijos teismo nutartis. Šioje baudžiamojoje byloje¹⁶ teismas, remiantis surinktais duomenimis, nustatė, kad Ž. S., siekdamas nuslėpti ir įteisinti užsienio valstybėse vogtą techniką (traktorius ir krautuvus), techniką, suklastodamas identifikacinius numerius ir pagamindamas netikrus dokumentus (užsienietiškus nuosavybės įsigijimo dokumentus, eksporto sąskaitas, kvitus ir kt.) ir juos panaudodamas, įregistravo savo ir UAB „N“ vardu registre. Negana to, Ž. S., įregistravęs šią techniką į registrą, ją pardavė, melagingai nurodydamas, kad technika buvo gauta teisėtu būdu. Taigi, bylai pasiekus kasacinį teismą, nuteistojo Ž. S. kasacinio skundo argumentas, kad traktorių ir krautuvų registravimas yra būtina prekybos technika dalis, vėlgi nepaneigė to, kad nurodytais veiksmais buvo siekiama įforminti, t. y. sudaryti parduodamos technikos įgijimo teisėtumo regimybę ir tą turtą legalizuoti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, šiuo konkrečiu atveju teisėjų kolegija nurodė, kad žemesniųjų instancijų teismai, kvalifikavę atliktus sandorius su technika kaip nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimą, tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

Šioje baudžiamojoje byloje¹⁷ G. L., D. Pl., G. V., V. Č., D. P., G. P., Č. N. nuteisti už įvairių nusikalstamų veikų, įskaitant BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos, padarymą. Bylos duomenimis buvo nustatyta, kad nuteistieji, veikdami organizuota grupe, apgaule įgijo svetimą didelės vertės turtą, realizuojant falsifikuotas prekes ūkio subjektams. Po to, veikdami organizuota grupe, legalizavo nešvarius pinigus. Nuteistieji kasaciniuose skunduose ginčijo jų pripažinimą kaltais dėl nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo, nurodydami, kad jie nusikalstamų veiksmų, numatytų BK 216 straipsnio 1 dalyje, neatliko. Teisėjų kolegija atmetė nuteistųjų skundus ir pažymėjo, kad žemesniųjų instancijų teismai, kvalifikavę minėtus nuteistųjų veiksmus kaip nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimą, tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Žemesniųjų instancijų teismai nurodė, kad tokios nustatytos aplinkybės, kaip priedangos įmonių tarpininkavimas, sandorių ir kitų finansinių operacijų su nešvariais pinigais atlikimas, skubus pinigų išgryninimas iš įmonių sąskaitų, visgi patvirtina objektyviųjų požymių buvimą nuteistųjų veiksmuose. Kartu pasakytina ir tai, kad tarpinių įmonių įtraukimas į falsifikuotų prekių prekybą, siekiant užmaskuoti tokių prekių kilmę, sukčiavimo naudos gavėją ir apsunkinti galimybes jį nustatyti, patvirtino ir išankstinį nuteistųjų tikslą nuslėpti nešvarias lėšas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šioje byloje nuteistųjų bendrininkavimo veikimo schemų sudėtingumas, pasidalijimas funkcijomis, sklandus komunikavimas ir itin

¹⁶ Nr. 2K-140-495/2021.

¹⁷ 2K-300-697/2019.

glaudus, ilgalaikis ryšys rodo, kad legalizuojant tokį turtą buvo naudojama pavojingesnė ir organizaciniu požiūriu sudėtingesnė bendrininkavimo forma – organizuota grupė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atitinkamai, pritartina teisėjų kolegijos vertinimui, kad visi nuteistieji pagrįstai pripažinti kaltais dėl BK 216 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymo.

Pastebėtina tai, kad dažniausiai su nusikalstamu būdu gautu turtu yra atliekami patys įvairiausi finansiniai sandoriai. Pavyzdžiui, šioje baudžiamojoje byloje¹⁸ A. B. nuteistas už tai, kad apgaulės būdu, t. y. suklastojus dokumentus, kuriuose įrašė neteisingus duomenis apie įmonei „S“ parduotus automobilius už 202 000 JAV dolerių, perdavus juos įmonės savininkui D. K. ir gavus iš jo avansą, įgijo didelės vertės svetimą turtą. Nuteistasis A. B. nusikalstamu būdu gautą turtą, t. y. 49 980 JAV dolerių dydžio avansą konvertavo į litus, tą pačią dieną išėmė pinigus iš sąskaitos ir dalį jų sumokėjo kaip avansą už perkamą butą. Negana to, A. B., naudodamas pasiteisinusį apgaulės būdą, iš įmonės „I“ įgijo dar didesnės vertės svetimą turtą, t. y. 499 994 JAV dolerių. Nuteistasis A. B. pinigus vėlgi konvertavo į litus, dalį jų paskyrė likusiai sumai už perkamą namą sumokėti, o kitą dalį pervedė į savo artimųjų bankų sąskaitas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, minėti neteisėti finansiniai sandoriai buvo atliekami siekiant legalizuoti žinomai nusikalstamu būdu gautą turtą.

Kitoje baudžiamojoje byloje¹⁹ A. S. nuteistas už tai, kad legalizavo nusikalstamu būdu gautą turtą – pinigus, kuriuos gavo iš neteisėtos ūkinės-komercinės veiklos („Nokia“ mobiliųjų telefonų detalių prekybos). Baudžiamojoje byloje surinkti duomenys patvirtino, kad A. S. kitų asmenų vardu atidarė banko sąskaitas (į jas buvo gaunami pinigai už neteisėtą būdu realizuotas prekes) ir su šiais pinigais atliko įvairias finansines operacijas, pavyzdžiui, dalis pinigų buvo pervesta į kitų asmenų banko sąskaitas, vėliau išgryninti, kita dalimi buvo apmokėtas automobilio įsigijimas. Be to, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad A. S. naudojosi įvairių asmenų sąskaitomis siekdamas nuslėpti ne tik neteisėtų pajamų šaltinius, bet ir save patį, kaip neteisėto verslo vykdytoją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, baudžiamojoje byloje buvo nustatytas ir įrodytas vienas iš BK 216 straipsnyje numatytų alternatyvių veikslių – finansinių operacijų su nusikalstamu būdu gautu turtu atlikimas.

Šio darbo autorė pabrėžia ir tai, kad tik formalus nešvaraus turto perleidimas kitiems asmenimis nesuteikia pagrindo veiką kvalifikuoti pagal šį baudžiamojo kodekso straipsnį.

¹⁸ Nr. 2K-379/2010.

¹⁹ 2K-515/2006.

Pavyzdžiui, štai šioje baudžiamojoje byloje²⁰ nustatyta, kad V. P. apgaule įgijo svetimą turtą, t. y. suklaidinęs T. N. pagal notariškai patvirtintą pirkimo-pardavimo sutartį įgijo iš T. N. gyvenamąjį namą. Vėliau šį gyvenamąjį namą pagal antrąjį notaro patvirtintą sandorį pardavė R. T. Žemesniųjų instancijų teismai nurodė, kad V. P., parduodamas R. T. apgaule įgytą turtą iš T. N., siekė įteisinti ir įteisino nusikalstamu būdu gautą turtą. Kai baudžiamoji byla pasiekė kasacinės instancijos teismą, teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 216 straipsnio 1 dalis V. P. buvo pritaikyta netinkamai. Teisėjų kolegija nurodė, kad žemesniųjų instancijų teismai tik formaliai preziumavo V. P. siekį antruoju sandoriu legalizuoti iš T. N. apgaule įgytą turtą (gyvenamąjį namą), todėl neatskleidė tyčios ir tikslo padaryti BK 216 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką. Tai reiškia, kad nenustatė būtinųjų nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo sudėties požymių. Teisėjų kolegija akcentavo, kad BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo būtinas požymis yra siekis nuslėpti ar įteisinti nusikalstamu būdu gautą turtą. Tuo tarpu šio nusikalstamu būdu gauto turto notariškai patvirtintas nuosavybės teisių perleidimas kitiems asmenims savaime negali būti vertinamas kaip atliktas turint šį tikslą ir kvalifikuojamas pagal BK 216 straipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į tai, kad V. P. veismuose nebuvo būtinų nusikalstamos veikos sudėties požymių, nusprendė panaikinti žemesniųjų instancijų teismų nuosprendžių dalis, kuriomis V. P. buvo nuteistas pagal BK 216 straipsnio 1 dalį.

Pažymėtina, kad nusikalstamos veikos kvalifikavimui pagal BK 216 straipsnį būtina įrodyti ir subjektyviuosius šios nusikalstamos veikos požymius, t. y. kaltę – tiesioginę tyčią ir tikslą. Tai suponuoja, kad tokiose baudžiamosiose bylose reikia įrodyti, kad asmuo ne tik suvokia, kad atlieka BK 216 straipsnio dispozicijoje numatytus veiksmus su nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gautu turtu, taip pat nori taip veikti, bet ir siekia nuslėpti ar įteisinti nusikalstamu būdu arba dalyvaujant nusikalstamoje veikoje gautą turtą arba padėti kitam nusikalstamoje veikoje dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių šios veikos pasekmių.

Baudžiamojoje byloje²¹ teisėjų kolegija visiškai pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, kad E. P. veismuose nepavyko nustatyti būtinų BK 216 straipsnyje numatytų nusikalstamos veikos sudėties požymių. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas išteisinamajame nuosprendyje pabrėžė, kad byloje visiškai neįrodyta, kad dyzelinis kuras gautas nusikalstamu būdu, taip pat neįrodyta, kad E. P. suvokė, jog atlieka nusikalstamus veiksmus su nusikalstamu būdu gautais naftos produktais. Be to, pačiame kaltinime nebuvo

²⁰ Nr. 2K-135/2012.

²¹ 2K-7-330/2011.

nurodyta, kokiais kaltinamųjų nusikalstamais veiksmais (grobimu, sukčiavimo ar kitais veiksmais) įgytas turtas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Darbo autorė atkreipia dėmesį, kad baudžiamojoje byloje neįrodyti tiek objektyvieji, tiek subjektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Atsižvelgiant į visą tai, teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuriuo E. P. nuteistas pagal BK 216 straipsnio 1 dalį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį.

Kaip jau buvo minėta, būtinas šios nusikalstamos veikos subjektyvusis požymis yra specialus tikslas, kuris leidžia ją atskirti nuo kitų panašių nusikalstamų veikų, t. y. nuo BK 189 straipsnyje numatyto nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo. Tai reiškia, kad, jeigu baudžiamojoje byloje surinktais duomenimis yra nustatomas minėtas tikslas, veika kvalifikuojama pagal BK 216 straipsnį, jeigu ne – pagal BK 189 straipsnį. Pastebėtina, kad tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje. Pavyzdžiui, šioje baudžiamojoje byloje²² T. R. pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų buvo pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 189 straipsnio 2 dalį ir BK 216 straipsnio 1 dalį, kadangi T. R. įsigijo nusikalstamu būdu gautą, t. y. vogtą, medienos gaminių, melagingai nurodė, kad medienos gaminiai gauti iš teisėtos veiklos ir juos realizavo UAB „P“. Šiai baudžiamajai bylai pasiekus kasacinės instancijos teismą, teisėjų kolegija pritarė žemesniųjų instancijų teismų nustatytoms aplinkybėms, kad T. R., realizuodamas medienos gaminius, turėjo tikslą juos legalizuoti. Kartu pasakytina ir tai, kad T. R. suvokė, kad įgyja, o vėliau ir realizuoja nusikalstamu būdu gautus medienos gaminius. Kokiu būdu gautas turtas, nuteistasis T. R. suprato iš tam tikrų turto ypatumų, jo įgijimo sąlygų (mediena būdavo atvežama nakties metu), konkrečių duomenų apie asmenį, kuris pasiūlė tą turtą ir panašiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Be to, žemesniųjų instancijų teismai atkreipė dėmesį ir į tai, kad nuteistasis T. R. turėjo sumanymą taip veikti (įgyti ir parduoti vogtą medieną) nuolatos. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad T. R. pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų už tuos pačius veiksmus buvo nuteistas du kartus ir į tai, kad T. R., realizuodamas medienos gaminius, turėjo tikslą juos legalizuoti, tokie T. R. veiksmai turėjo būti kvalifikuojami tik pagal BK 216 straipsnio 1 dalį.

Problematika, su kuria ypač dažnai susiduriama nustatant tikslą, yra iliustruojama ir šioje baudžiamojoje byloje²³, kurioje buvo nustatyta, kad T. B., A. V. ir M. Č., iš nelegaliai veikusios degalinės įgijo ir UAB „T“ veikloje naudojo dyzelinį kurą. Dar daugiau, T. B. ir A. V. įgijo netikrus kvitus su nurodytais melagingais duomenimis apie bendrovės tariamą

²² Nr. 2K-7-96/2012.

²³ Nr. 2K-450-697/2016.

dyzelinio kuro įsigijimą iš UAB „L“ degalinės ir šiuos netikrus kvitus T. B. įtraukė į UAB „A“ buhalterinę apskaitą. Nėgana to, visus šiuos melagingus duomenis nurodė bendrovės pildomose PVM deklaracijose ir jas pateikė VMI. Taigi, tokiu būdu T. B., A. V. ir UAB „A“ bendrovės naudai apgaule išvengė 35 853,00 Lt PVM sumokėjimo į biudžetą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Šiuo atveju įdomu tai, kad Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu, kurį aukštesniųjų instancijų teismai paliko nepakeistą, T. B., A. V. ir UAB „A“ buvo išteisinti pagal BK 216 straipsnio 1 dalį, kaip nepadarę nusikalstamos veikos, turinčios šio nusikaltimo požymių. Šioje byloje teisėjų kolegija pažymėjo tai, kad T. B., A. V. ir UAB „A“ pagrindinis tikslas buvo nuslėpti bendrovės piniginių lėšų pasisavinimą, o ne įteisinti nusikalstamos kilmės turta – dyzelinį kurą. Darbo autorė pritaria tokiam teisėjų kolegijos vertinimui ir atkreipia dėmesį, kad šiuo atveju buvo bandoma dirbtinai inkriminuoti BK 216 straipsnį. Atitinkamai, teisėjų kolegija sutiko su žemesniaisiais teismais ir akcentavo, kad minėtos nusikalstamos veikos sudėties būtinasis požymis yra tikslas, tačiau šiuo atveju padarytos sukčiavimo, turto pasisavinimo ar kitos nusikalstamos veikos savaime tokio tikslo nereiškia.

Kitoje byloje²⁴ buvo panaikintos žemesniųjų instancijų teismų nuosprendžių dalys, kuriomis A. Š. ir A. V. buvo nuteisti pagal BK 216 straipsnio 1 dalį, kadangi teisėjų kolegijų veiksmuose nenustatė būtinojo nusikalstamos veikos sudėties požymio – tikslo. Bylos duomenimis A. Š. ir A. V., siekdami nuslėpti metalo laužą, kuris buvo gautas nusikalstamu būdu (neteisėtai verčiantis ūkine, komercine veikla), įgijo 21 toną metalo laužo ir turėdami tikslą jį realizuoti Lenkijoje, gabendavo šį turta per sieną, muitinės pareigūnams pateikdami suklastotus dokumentus, kuriuose buvo nurodytas tariamai teisėtas metalo laužo įsigijimas. Šioje baudžiamojoje byloje nebuvo nustatyta pakankamai patikimų duomenų, kurie galėtų neginčijamai patvirtinti A. Š. ir A. V. siekį įteisinti metalo laužą. Todėl, teisėjų kolegija, įvertinusi byloje nustatytas faktines aplinkybes, nusprendė, kad visgi pagrindinis A. Š. ir A. V. tikslas buvo nelegaliai užsiimti netauriųjų metalų laužo supirkimu ir pardavimu, t. y. užsiimti neteisėta ūkine, komercine veikla, o ne slėpti nusikalstamos kilmės turta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šis pavyzdys rodo tai, kad tokiose baudžiamosiose bylose, kuriose asmenys kaltinami BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos padarymu, dažnai susiduriama su sunkumais įrodinėjant subjektyviuosius nusikalstamos veikos požymius, o ypač tikslą.

Kasacinio teismo praktikoje²⁵ buvo atkreiptas dėmesys ir į tai, kad siekis finansinėmis operacijomis pasidalyti iš tam tikros nusikalstamos veikos gautus pinigus tarp organizuotos

²⁴ Nr. 2K-251/2014.

²⁵ Nr. 2K-467/2012.

grupės narių, nepaneigia siekio nuslėpti tikrąją tų pinigų kilmę arba juos įteisinti. Panevėžio miesto apylinkės teismo nuosprendžiu A. S. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas už tai, kad veikdamas organizuota grupe su D. S., legalizavo nešvarius pinigus. Siekdamas nuslėpti ir įteisinti savo bei D. S. organizuotos grupės narių lėšas, kurios gautos Lietuvoje realizavus Vokietijoje iš automobilių pagrobtą svetimą turtą (stacionarius automobilinius navigacijos prietaisus), su dalimi iš gautų lėšų atliko finansines operacijas įvairias sumas pervesdamas į nusikalstamos grupės narių sąskaitas ir tokiu būdu įteisino ne mažesnę kaip 31 135,50 Lt sumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Nuteistasis A. S. apeliaciniame ir kasaciniame skunduose nurodė, kad pirmiau aprašytomis finansinėmis operacijomis buvo siekiama pasidalyti iš nusikalstamos veikos gautus pinigus tarp grupės narių, veikusių Lietuvoje ir Vokietijoje, todėl pinigai buvo pervedami į trečiųjų asmenų vardu atidarytas banko sąskaitas ne mėginant nuslėpti tikrąjį pinigų gavėją, bet tam, kad grupuotės nariai galėtų jomis pasinaudoti. Tačiau teisėjų kolegijai nekilo abejonių, kad atliktomis finansinėmis operacijomis nusikalstamu būdu gauti pinigai buvo legalizuojami tam panaudojant bankus ir jų tinklus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, nepaisant to, kad finansinėmis operacijomis buvo tik siekiama pasidalyti nešvarius pinigus, atliktomis finansinėmis operacijomis, be kita ko, tie pinigai buvo ir legalizuojami.

Apibendrinant BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo kvalifikavimo probleminius aspektus, pastebėtina, kad nors normos teisinė konstrukcija ir suponuoja sunkiai įveikiamą jos taikymo problemą, visgi visi šios nusikalstamos veikos nustatymo, tyrimo ir įrodinėjimo sunkumai didžiaja dalimi susiję su šios nusikalstamos veikos specifika. Atlikus Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų prokuratūrų prokurorų(-ių) interviu, tapo aišku, kad dažniausiai tokie ikiteisminiai tyrimai nutraukiami nenustačius, kad turtas buvo gautas nusikalstamu būdu arba, kad asmenų tyčia buvo nukreipta būtent į tikslą legalizuoti nešvarų turtą. Tokiuose ikiteisminiuose tyrimuose svarbiausia ir sudėtingiausia nustatyti nusikalstamą turto kilmę, ypač, jei turtas buvo gautas iš nusikalstamų veikų, padarytų užsienio valstybėse. Išanalizuoti teismų praktikos pavyzdžiai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad asmenys dažniausiai išteisinami nenustačius ir nepagrindus jų veikoje objektyvaus šios nusikalstamos veikos požymio – turto nusikalstamos kilmės arba subjektyviųjų požymių – tyčios ir tiklso. Tą kai kuriais atvejais gali lemti ne tik šios nusikalstamos veikos specifika, tačiau ir nekokybiškai atlikti ikiteisminiai tyrimai, netinkamai suformuluoti kaltinimai.

IŠVADOS

1. Pinigų plovimo reiškiny yra vienas seniausių finansinių nusikaltimų, kurio pagrindiniai bruožai susiformavo dar iki mūsų eros. Šio proceso metu pačiais įvairiausiais veiksmais siekiama nuslėpti ar užmaskuoti turto nusikalstamą kilmę, jį įteisinti ir būtent tokiu būdu sukurti iliuziją, kad šis turtas gautas teisėtai. Pinigų plovimo kriminalizavimo pradžioje, tarptautinė bendruomenė šį reiškinį siejo tik su pajamų, kurios buvo gautos iš neteisėtos narkotikų prekybos, legalizavimu, o dabar atsakomybė gali būti numatyta už bet kokio nusikalstamos kilmės turto legalizavimą.
2. Įstatymų leidėjo sumanymas BK 216 straipsnio dispozicijoje numatyti dvi savarankiškas nusikalstamas veikas, iš kurių viena turi specialų tikslą kaip būtiną nusikalstamos veikos subjektyviosios pusės požymį, o kita – ne, yra kritikuotinas. Pasirinkta chaotiška normos teisinė konstrukcija gali sukelti nemažai jos kvalifikavimo ir atribojimo nuo kitų panašių nusikalstamų veikų problemų. Siūlytina BK 216 straipsnio dispozicijoje palikti tik vieną savarankišką nusikalstamą veiką, kurios būtinasis požymis būtų specialus tikslas. Be to, svarstyтина galimybė atsisakyti objektyviojo sudėties požymio „melagingas nurodymas, kad turtas gautas iš teisėtos veikos“.
3. Lietuvos teismų formuojama praktika patvirtina tai, kad BK 216 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos dalyku gali būti netgi ir nusikalstamos kilmės virtualusis turtas – virtualioji valiuta, o jos legalizavimas gali pasireikšti šios virtualiosios valiutos keitimu į grynuosius pinigus, siekiant nuslėpti ir įteisinti turtą legalioje apyvartoje. Akcentuotina tai, kad NFT – skaitmeniniai kūriniai, kaip ir klasikinės virtualiosios valiutos, gali būti perkami, parduodami, naudojami mokėjimo, investavimo tikslais. NFT išsiskiria tik tuo, kad jis laikomas „unikaliu“, t. y. vienetiniu tokiu kūrinium, todėl dažniausiai naudojamas kolekcionavimui. Atsižvelgiant į tai, kad NFT savo prigimtimi ir veikimo principais turi daug panašumų į virtualiąsias valiutas, jie taip pat gali būti pinigų plovimo dalyku.
4. Pinigų plovimo procese figuruoja didelė gausybė įvairių pinigų plovimo būdų, t. y. nuo grynujų nešvarios kilmės pinigų deponavimo į vietos ar užsienio šalių bankų sąskaitas iki dar nereguliuojamos, tačiau itin sparčiai besivystančios NFT rinkos ir jų prekyviečių panaudojimo. Pavyzdžiui, vienoje iš depozitinių piniginių gali būti laikomos nešvarios virtualiosios valiutos, o kitoje – paties sukurtas skaitmeninis kūrinys, t. y. NFT. Asmuo, norėdamas legalizuoti nusikalstamu būdu gautas virtualiąsias valiutas, gali įkelti turimą

NFT į prekyvietę ir už minėtas virtualiąsias valiutas jį iš savęs nusipirkti. Atitinkamai, atlikus šią finansinę operaciją, virtualiosios valiutos „maišytuvo“ pagalba sumaišomos, perskirstomos, t. y. paslepiama jų transakcijos kilmė. Tokiu būdu virtualiosios valiutos atitolinamos nuo jų nusikalstamos kilmės, kol galiausiai pasinaudojus virtualiųjų valiutų keityklų teikiamomis paslaugomis yra išgryninamos.

5. Atlikus prokurorų(-ių) interviu, tapo žinoma, kad dažniausiai ikiteisminiai tyrimai pinigų plovimo byloje nutraukiami nenustačius, kad turtas gautas nusikalstamu būdu arba, kad asmenų tyčia buvo nukreipta į tikslą legalizuoti nusikalstamos kilmės turtą. Atitinkamai, šio pobūdžio ikiteisminiuose tyrimuose yra sudėtingiausia nustatyti nusikalstamą turto kilmę, ypač, jei turtas gautas iš nusikalstamų veikų, padarytų užsienio valstybėse. Be to, tokius ikiteisminius tyrimus apsunkina ignoruojami teisinės pagalbos prašymai, kurie teikiami tokioms ofšorinėms užsienio valstybėms kaip Kipras, Malta ir pan.
6. Apibendrinant BK 216 straipsnyje numatyto nusikaltimo kvalifikavimo probleminius aspektus, pastebėtina, kad nors normos teisinė konstrukcija suponuoja sunkiai įveikiamą jos taikymo problemą, visgi šios nusikalstamos veikos nustatymo, tyrimo ir įrodinėjimo sunkumai didžiaja dalimi yra susiję su šios nusikalstamos veikos specifika. Išanalizuoti teismų praktikos pavyzdžiai leidžia daryti išvadą, kad asmenys dažniausiai išteisinami nenustačius ir nepagrindus jų veikoje objektyvaus šios nusikalstamos veikos požymio – turto nusikalstamos kilmės arba subjektyviųjų požymių – tyčios ir tiklso. Tą kai kuriais atvejais lemia ne tik pinigų plovimo specifika, tačiau ir nekokybiškai atlikti ikiteisminiai tyrimai, netinkamai suformuluoti kaltinimai.

ŠALTINIAI

Teisės norminiai aktai:

1. Tarptautinės sutartys:

- 1.1. Jungtinių Tautų konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“ (1988). *Valstybės žinios*, 1998, 38-1004;
- 1.2. Europos Tarybos konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“ (1990). *Valstybės žinios*, 1995, 12-263;
- 1.3. Jungtinių Tautų konvencija „Prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą“ (2000). *Valstybės žinios*, 2002, 51-1933;
- 1.4. Europos Tarybos konvencija „Dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo, paieškos, arešto ir konfiskavimo bei terorizmo finansavimo“ (2005). *TAR*, 2020, 2857.

2. Europos Sąjungos teisės aktai:

- 2.1. Tarybos 1991 m. birželio 10 d. direktyva 91/308/EEB „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“. OJ L 166, p. 77–82;
- 2.2. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/97/EB iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 91/308/EEB „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“. OJ L 344, p. 76-82;
- 2.3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui“. OJ L 309, p. 0015–0036;
- 2.4. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 „Dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos“, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OJ 141, p. 73-117;
- 2.5. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 „Dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos“ ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES. OL L 156, p. 43-74.

3. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

- 3.1.** Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo. *Vyriausybės žinios*, 1961, 18-147;
- 3.2.** Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas. Suvestinė redakcija: 1998-10-20 – 1999-11-03. *Valstybės žinios*, 1997, 64-1502;
- 3.3.** Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas. Galiojanti suvestinė redakcija: 2023-02-01 – 2023-11-09. *Valstybės žinios*, 1997, 64-1502;
- 3.4.** Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2023-01-01. *Valstybės žinios*, 89-2741.

Specialioji literatūra:

1. Knygos:

- 1.1.** Bernasconi, P. (1995). *Money Laundering and Banking Secrecy*. Netherlands: Kluwer Law International;
- 1.2.** Vaškelaitis, V. (1998). *Pinigų plovimas ir kovos su juo būdai – pasaulinė praktika. Atsiskaitymai ir nešvarių pinigų plovimo prevencija (I). Apskaitos ir mokesčių apžvalga, Nr. 12*. Vilnius;
- 1.3.** Abramavičius, A. et al. (2001). *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga*. Vilnius: Eugrimas;
- 1.4.** Aidukas, M. et al. (2004). *Jungtinių tautų dokumentų rinkinys: nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija: standartai ir normos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras;
- 1.5.** Švedas, G. et al. (2010). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. III dalis*. Vilnius: Registrų centras;
- 1.6.** Švedas, G. et al. (2011). *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius: Registrų centras;
- 1.7.** Švedas, G. et al. (2012). *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija;
- 1.8.** Švedas, G. et al. (2016). *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas;

1.9. Švedas, G. et al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. I dalis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

2. Elektroninės knygos:

2.1. Graycar, A., Grabosky, P. (1996). Money Laundering in the 21st Century: Risks and Countermeasures. *Australian Institute of Criminology Research and Public Policy Series*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.aic.gov.au/sites/default/files/2020-05/rpp002.pdf> [žiūrėta 2023 m. sausio 23 d.];

2.2. Savona, E. (1997). Responding to Money Laundering [interaktyvus], *London: Routledge*. Prieiga per internetą:

<https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203985144/responding-money-laundering-ernesto-savona>;

2.3. Graham, T. (2003). International guide to Money Laundering law and practice. Second edition [interaktyvus], *London: Bloomsbury Professional*. Prieiga per internetą:

<https://www.wildy.com/isbn/9781845925376/international-guide-to-money-laundering-law-and-practice-2nd-ed-hardback-bloomsbury-professional> [žiūrėta 2023 m. vasario 3 d.];

2.4. Schneider, F., Windischbauer, U. (2010). Money Laundering: Some Facts, Economics of Security Working Paper [interaktyvus], *Berlin: Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW)*. Prieiga per internetą:

https://www.econstor.eu/bitstream/10419/119350/1/diw_econsec0025.pdf [žiūrėta 2023 m. kovo 2 d.];

2.5. Madinger, J., Nancy Kinnison (2012). Money Laundering A Guide for Criminal Investigators [interaktyvus], *Taylor & Francis Group, LLC*. Prieiga per internetą:

<https://books.google.sh/books?id=qFPNBQAAQBAJ&printsec=copyright#v=onepage&q&f=false> [žiūrėta 2023 m. sausio 23 d.];

2.6. Mačerinskienė, I. (2013). Finansų rinkų įžvalgos. I dalis. Mokslo studija [interaktyvus], *Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*. Prieiga per internetą:

<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16832/9789955195153.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2023 m. vasario 8 d.];

2.7. Cox, D. (2014). Handbook of Anti Money Laundering [interaktyvus], *John Wiley & Sons, Ltd*. Prieiga per internetą:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9780470685280> [žiūrėta 2023 m. vasario 27 d.].

3. Straipsniai elektroniniuose mokslo žurnaluose:

- 3.1.** Gurule, J. (1995). The Money Laundering Control Act of 1986: Creating a New Federal Offense or Merely Affording Federal Prosecutors an Alternative Means of Punishing Specified Unlawful Activity? *32 Am. Crim. L. Rev.* 823, p. 823-853 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=law_faculty_scholarship [žiūrėta 2023 m. sausio 23 d.];
- 3.2.** Cuéllar, M. F. (2003). The Tenuous Relationship Between the Fight Against Money Laundering and the Disruption of Criminal Finance. *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 93, p. 31, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=354740 [žiūrėta 2023 m. sausio 26 d.];
- 3.3.** Gutauskas, A. (2007). Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas. *Jurisprudencija* 8(98), p. 62-70 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2693> [žiūrėta 2023 m. sausio 15 d.];
- 3.4.** Chong, A., Lopez-de-Silanes, F. (2007). Money Laundering and its Regulation. *Research Department Publications 4493, Inter-American Development Bank, Research Department*, p. 2-55 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/5106238_Money_Laundering_and_Its_Regulation [žiūrėta 2023 m. sausio 20 d.];
- 3.5.** Šlepetyš, R. (2010). Nusikalstamų veikų, susijusių su nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu, kriminalistinė charakteristika. *Mokslinių straipsnių rinkinys: Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, Nr. 4*, p. 252-268 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/6080> [žiūrėta 2023 m. vasario 9 d.];
- 3.6.** Gelemerova, L. Y. (2011). The anti-money laundering system in the context of globalisation: A panopticon built on quicksand? *Wolf Legal Publishers (WLP)*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/the-anti-money-laundering-system-in-the-context-of-globalisation-> [žiūrėta 2023 m. sausio 21 d.];

- 3.7. Koligkionis, C. (2017). Money laundering and the role of offshore financial centres. *Ant. N. Sakkoulas Publications L.P.*, p. 1-14 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
http://crime-in-crisis.com/en/wp-content/uploads/2017/06/66-KOLIGKIONIS-KOURAKIS-FS_Final_Draft_26.4.17.pdf [žiūrėta 2023 m. vasario 25 d.];
- 3.8. Chen, J. (2019). Money Laundering? *Money Laundering Definition* [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://www.academia.edu/42041611/Money_Laundering_Definition?auto=download [žiūrėta 2023 m. kovo 12 d.];
- 3.9. Villányi, B. (2021). Money Laundering: History, Regulations, and Techniques. *Oxford Research Encyclopedias*, p. 1-17 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://oxfordre.com/criminology/display/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-708> [žiūrėta 2023 m. kovo 3 d.].

Elektroniniai leidiniai:

1. Internetinis tinklalapis:

- 1.1. Priorities in Mexico's Drug War [interaktyvus], (modifikuota 2012-06-10). Prieiga per internetą:
<https://www.nytimes.com/2012/06/11/world/americas/priorities-in-mexicos-drug-war.html> [žiūrėta 2023 m. sausio 15 d.];
- 1.2. Cambridge online dictionary [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/nft> [žiūrėta 2023 m. kovo 3 d.];
- 1.3. The Use of Cryptocurrency for Money Laundering [interaktyvus] (modifikuota 2019-12-19). Prieiga per internetą:
<https://medium.com/coinmonks/the-use-of-cryptocurrency-for-money-laundering-e94131748cc7> [žiūrėta 2023 m. vasario 25 d.];
- 1.4. NFT vs. Crypto: What Is the Difference? (2019), [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://www.nasdaq.com/articles/nft-vs.-crypto%3A-what-is-the-difference> [žiūrėta 2023 m. kovo 1 d.];
- 1.5. More Than \$100 Million Worth of NFTs Have Been Stolen in the Past Year as Crypto Scams Continue to Rise (2022), [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://news.artnet.com/market/rise-of-nft-thefts-report-2165338> [žiūrėta 2023 m. kovo 5 d.].

Teismų praktika:

1. Bendros kompetencijos teismų praktika:

- 1.1.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2006;
- 1.2.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-379/2010;
- 1.3.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-330/2011;
- 1.4.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135/2012;
- 1.5.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-96/2012;
- 1.6.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-467/2012;
- 1.7.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251/2014;
- 1.8.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450-697/2016;
- 1.9.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-788/2017;
- 1.10.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-222-489/2018;
- 1.11.** Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138-1076/2019;
- 1.12.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-300-697/2019;
- 1.13.** Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-386-307/2019;
- 1.14.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-788/2021;
- 1.15.** Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-140-495/2021;
- 1.16.** Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-248-935/2022.

Kiti šaltiniai:

1. The President's Commission on Organized Crime (1984), [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015047755676&view=1up&seq=7>
[žiūrėta 2023 m. vasario 6 d.];
2. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2017 metais ataskaita (2018), [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2018/03/lietuvos-respublikos-prokuraturos-veiklos-2017-metais-ataskaita.pdf> [žiūrėta 2023 m. vasario 18 d.];
3. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro patvirtintos rekomendacijos dėl pinigų plovimo nusikalstamų veikų (BK 189, 216 straipsniai) ikiteisminio tyrimo (2020), [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/aece3ac027ee11eb8c97e01ffe050e1c/asr> [žiūrėta 2023 m. sausio 22 d.];
4. Targeted Update on Implementation of FATF's Standards on VAs and VASPs (2022), [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Targeted-update-virtual-assets-vasps.html> [žiūrėta 2023 m. kovo 9 d.];
5. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 metais ataskaita (2023) [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/03/2022-m.-ataskaita-2023-03-01-nr.-17.9.-1974.pdf> [žiūrėta 2023 m. vasario 18 d.].

SANTRAUKA

Nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas – viena iš didžiausių susirūpinimą keliančių šiuolaikinio pasaulio problemų, kuri kenkia ne tik atskirų valstybių finansų sistemoms, bet ir tarptautinei finansų sistemai. Legalizuotas arba, kitaip sakant išplautas, nusikalstamos kilmės turtas grąžinamas ne tik į legalią apyvartą, bet jis labai dažnai panaudojamas ir naujų nusikalstamų veikų darymui. Be to, nuolat besikeičiantis ir modernėjantis pasaulis, kuriame stebima naujų technologijų plėtra, keičia supratimą apie pinigų plovimą ir pinigų plovimo būdus.

Kovos su pinigų plovimu stiprinimas ir toliau laikomas vienu svarbiausių valstybių prioritetų, todėl šio magistro baigiamojo darbo tikslas – atskleisti išsamų pinigų plovimo baudžiamąjį teisinį vertinimą, ypatingą dėmesį išskiriant šios nusikalstamos veikos dalyko specifikai, nustatyti ir įvertinti teisinio reglamentavimo trūkumus ir pasiūlyti galimus jo pakeitimus bei identifikuoti nusikalstamos veikos kvalifikavimo probleminius aspektus, su kuriais susiduriama prokurorų(-ių) veikloje ir Lietuvos teismų praktikoje.

Šiame magistro darbe aptariama pinigų plovimo istorinė raida, apibrėžiama pinigų plovimo samprata ir analizuojami teisės aktai, skirti kovai su šia nusikalstama veika. Darbe atliekama išsamė nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo sudėties analizė. Gilinamasi į virtualiųjų valiutų ir skaitmeninio turto legalizavimo galimybę, skaitmeninių kūrinių ir jų prekyviečių panaudojimą kaip naują virtualiųjų valiutų plovimo erdvę. Remiantis interviu metodu atlikti prokurorų(-ių) interviu ir išsamiai atskleisti sunkumai, su kuriais susiduriama praktiniame pinigų plovimo tyrimo ir kvalifikavimo procesuose. Be kita ko, šiame darbe analizuojami Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo sprendimai, siekiant identifikuoti probleminius pinigų plovimo kvalifikavimo aspektus, išanalizuoti ir įvertinti asmenų išteisinimo priežastis ir nuteisimo už šios nusikalstamos veikos padarymą motyvus.

SUMMARY

Money laundering – a major concern in the modern world, as it not only affects the financial systems of individual countries, but also the international financial system. Criminal assets that have been legalized or "laundered" not only re-enter legal circulation, but they are also frequently used to commit new criminal offenses. Furthermore, the constantly evolving and modernizing world, driven by the evolution of new technologies, is altering the perception of money laundering and the methods by which it is conducted.

As the fight against money laundering remains one of the top priorities of states, the goal of this master's thesis is to provide a comprehensive criminal legal assessment of money laundering, with a particular focus on the specificity of the subject matter of this offence. The thesis aims to identify and evaluate disadvantages in legal regulations, propose potential amendments, and identify problematic aspects in the qualification of the offense, which public prosecutors and Lithuanian courts encounter in their practice.

This master's thesis studies the historical development of money laundering, provides a definition of the concept, and analyzes legislation aimed at combating this criminal offense. The thesis offers a analysis of the elements that constitute money laundering, including the possibility of laundering virtual currencies and digital assets, as well as the use of digital works and marketplaces as new channels for laundering such currencies. Through interviews with prosecutors, the practical difficulties encountered in investigating and qualifying money laundering are revealed in detail. Additionally, the decisions of the Supreme Court of Lithuania and the Lithuanian Court of Appeal are analyzed to detect problematic aspects in the qualification of money laundering and to evaluate the reasons for both acquittals and convictions in cases involving this criminal offense.